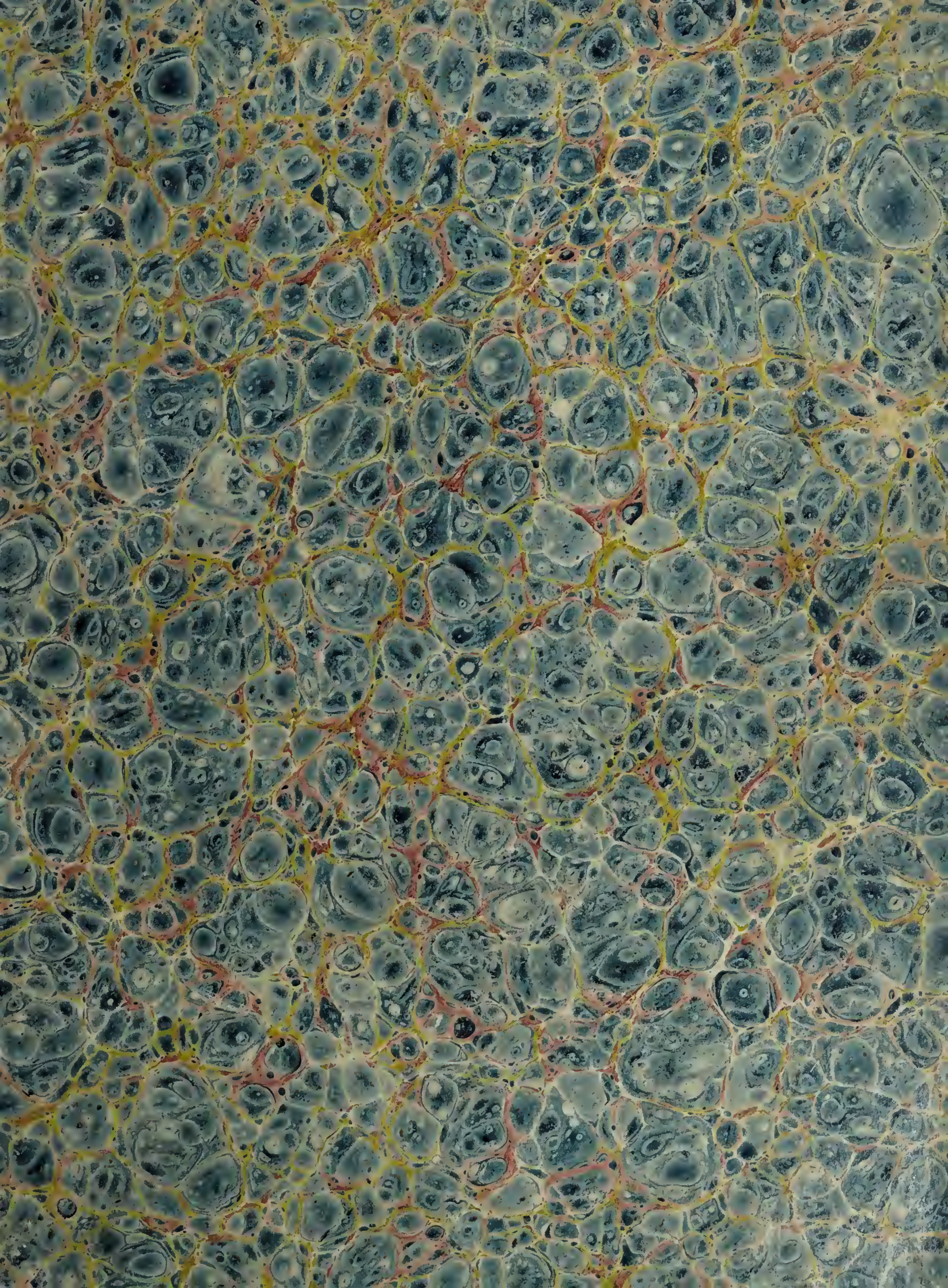

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
Princeton Theological Seminary Library

https://archive.org/details/proevevandelaste00rijk

PROEVE
Van de
Lasteringen/ende vreemde
Leer-stucken der Remonstranten,
Ghetrocken
Ende by een ghestelt uyt haere
APOLOGIE,
Ende by forme van Voor-looper tot waerschouwinghe van alle ware Christenen in 't licht ghegeven;

DOOR

De PROFESSOREN der H. THEOLOGIE in de Universiteyt tot LEYDEN.

TOT LEYDEN,
By Bonaventuer ende Abraham Elzevier,
Ordinaris Druckers der Universiteyt.
clo Io c xxx.

AEN

Den Christelijcken Leser.

CHristelijcke Leser. Het is nu over de vier jaren gheleden, dat de Professoren der H. Theologie tot Leyden, op het versoeck der Synoden van Zuydt ende Noordt-Hollandt, mitsgaders op het voor-schrijven der Edele Mogende Heeren Ghecommitteerde Raden der selver Provincie, een seecker Censure van de Confessie der Remonstranten hebben in druck uyt-ghegheven: waer op eenighe hoofden der selver secte, nu onlanghs een seer langhe, ende op-gheblasene Apologie hebben laten uyt-gaen, met eenen seer vinnighen ende dertelen stijl, ende die meer een Comediant, dan een Theologant betaemde: ghelijck na desen met andere extracten moghelijck van ons oock sal aen-gewesen worden, om te bewijsen door wat geest dese luyden ghedreven zijn. In dese

hare Apologie poogen sy eenighe hare voorige leeringen te verdedighen, ende brenghen noch meer andere nieuwe te voor-schijn: waer op metter tijdt, soo de Heere ons 't leven geeft, de naerder antwoorde sal volgen. Dan overmits sulcks soo haest niet en kan gheschieden, van weghen de grootheyt van 't boeck, ende onse veelvuldighe occupatien in ons beroep: soo hebben wy by provisie goet ghevonden, eenighe extracten daer uyt aen te teeckenen, om de goede ingheseetenen teghen hare lasteringe ende vreemde leeringhe in tijdts te waerschouwen: ende allen vromen Christenen aen te wijsen, hoe verre dese luyden allenghskens vervallen zijn, ende hoe sy noch sullen komen te vervallen in dien hare vryheyt van Propheteren, die sy segghen dat hare secte eyghen is, op dierghelijcke wijse haren voort-ganck sal hebben, want dit zijn hare woorden, in een seecker boecksken met eenen even dertelen ende vinnighen stijl, voor desen by haer in 't Nederlandtsch uyt-ghegeven, tegen de voorreden van onse Censure over hare Confessie Fol. 14. *De Remonstranten verklaren hier eens voor al, dat die maniere van doen 't is Socinaensch, 't is Pelagiaensch, &c. by haer niet meer gelt als een verrotte misspel, sy spotten daer mede, en leeren hare ghemeynten die voor een spottelijcke maniere van doen te houden, &c.* Ende wederom

Fol.

Fol. 19. ſpreecken ſy van haren Magiſter Epiſcopius, (oft hy ſelve van hem ſelven) onder andere oock alſoo; *Hy ginck recht uyt ſonder naer yemandt om te ſien, hy vvilde geen ſlave van menſchen zijn; Calvinum, Bezam, Eraſmum volghde hy geerne als hy de reden voor haer ſagh gaen: daer oock Socinus ghelijck hadde in ſyne ooghen, gaf hy hem ghelijck, en volghde ſyn voet-ſtappen: het ghekakel van eenen hoop ſuſpicieuſe menſchen verachtede hy, ghelijck hy oock noch doet. 'T is hem om even van vvien hy de vvaerheyt leert, die onvvetende vvilt blijven, die blijve onvvetende; een Diamant ſoude hy voor een Diamant op-rapen al vont hyſe op een miſhoop; ende een peerle al vont hyſe in een moſſel-ſchelpe, &c.* welcker gelijcke ende noch vermetelder woorden te vinden zijn in hare Apologie Fol. 10. *De Remonſtranten* (ſeggen ſy) *houden ſoo veel van de klare vvaerheyt dat het haer even-eens is, of het Socini, oft Serveti, ofte Arrij name voor-draeght, ofte datmen ſeght, dat het naer zijn leere, ofte geeſt ſmaeckt: ende bekennen dat ſy ſulcke diſputeerders niet een note-ſchel en achten, &c.* Siet het ghene volght, ende dierghelijcke meer fol. 19. ende 20. van hare Apologie. De voorgaende oordeelen dan der eerſter ende beſter Chriſtenheydt, teghen de oude ketters, en gelden by haer niet meer als een verrotte miſpel ofte note-ſchel; gheene eenſtemmicheyt der Ghereformeerder kercken, daer

sy nochtans altijdt hebben willen leden van zijn, en worden van haer meer aen-ghesien. Sy zijn alleen de luyden die nu de Diamanten uyt de mishoopen van alle secten op-rapen, ende de peerlen uyt de mossel-schelpen van alle ghesintheden. Daer is een secte diemen den Dreck-waghen noemt onder de Weder-doopers, sy zijn't nu onder de gheheele Christenheyt, eyghen dunckighe ende vermetele luyden, op dat wy niet swaerders en seggen! doch dat sy altijdt ghedencken dat Godt den hooveerdighen weder-staet, ende den nedrighen syne ghenade gheeft. Wat peerlen sy nu in dese haere Apologie uyt de over-ghebleven mossel-schelpen der Pelagianen, ende wat Diamanten, uyt de mishoopen der Socinianen sy op-gheraept hebben, sullen dese weynighe extracten ten deele bewijsen. De andere misbruycken ende ongehoorde verkeeringhen van vele klare plaetsen der H. Schriftuere hopen wy metter tijdt voor een yeder te ontdecken: ende met eenen te betoonen wat van hare plasteren te houden sy, die sy in eenighe brieven, ende Remonstrantien op dese extracten, eer sy die gesien hadden, corts hebben soecken te leggen: want protestatien tegen de daet, en konnen by gheen goede Christenen gelden. Eene saecke isser noch, daer op in dese extracten sonderlinge dient ghelet, waerom

wy

wy oock de ſelve aen andere gheraden vinden bekent te maecken. Namelijck datter eenighe luyden hier te lande noch zijn, die meynen datmen met de Remonſtranten behoorde te verdraghen, ende datter noch eenighe middelen ſouden konnen bedacht werden, om haer met ons te vereenighen. VVat ons belanght wy en ſaghen geen ſaecke liever, dan dat ſulcks konde gheſchieden: maer die deſe extracten met een Chriſtelijck ghemoet ende ooghe ſal in-ſien, ſal terſtont moeten oordeelen dat ſulcks nu ondoenlijck is, ende dat door het uytgheven van deſe nieuwe Apologie, alle hope daer toe wordt af-gheſneden; niet alleen om dat ſy met den ſelven præſumptuoſen geeſt teghen de Ghereformeerde leere noch ſwangher blijven; in hare ſchimp ende ſchelt-redenen volherden, ende noch daghelijcks van de leere die ſy eertijts beleden hebben verder af-wijcken, ende de ſelve met grouwelijcke ende onghefondeerde laſteringhen ſoecken te beſwaren; maer oock om dat ſy ſelve, ſoo verre nu uyt-breecken, dat ſy betuyghen met alle andere ſecten, (gheene uyt-ghenomen dan die de af-goderije ende godtloosheyt voor-ſtaen) wel gemeynſchap te konnen houden, oock ſelfs met den Socinianen, die de geheele Chriſtenheyt voor de grouwelijckſte van alle ſecten houdt; maer dat ſy nochtans

tans geen gemeynſchap met onſe kercken en konnen houden, ſoo langhe die by hare aen-ghenomen leere blijven, jae ſy veroordeelen oock de ſulcke uyt den haren, die de leere der Ghereformeerder kercken niet met alle macht en weder-ſtaen, maer haer ſtille onder ons houden: ende ſy durven verklaren, dat alſulcke de beſoldinghe des eewigen levens onweerdigh zijn, jae ſelfs niet en konnen saligh worden, ghelijck hier naer uyt het eerſte deel der extracten ſal blijcken. So verre ſtreckt haer dan nu de onderlinge verdraeghſaemheyt der Remonſtranten, die ſy te vooren ſoo ſeer hebben ghedreven. Doch wat onſe kercken aen-gaet die ſullen ende moeten door de ghenade Godts by hare aenghenomen leere blijven, ſoo langhe als ſy haer van de andere Ghereformeerde ende recht-ſinnighe kercken, ende inſonderheyt van Gods klaer en onvervalſcht woort niet en ſullen ſcheyden. De laſterlijcke conſequentien daer ſy haer ſeggen op fondeeren, ende daer ſy de heylſame leere der eewiger verkieſinghe Godts, oock in deſe extracten mede ſoecken te beſwaren, zijn nu menighmael weder-leght, ende weder-legghen haer ſelven, voor de ghemoederen van alle vrome ende onpartijdighe Chriſtenen. Want wy gheen ander verkieſinghe tot het eewighe leven en ghelooven, dan tot het welcke

wy

wy door een op-recht gheloove ende ware Godtsalicheyt moeten komen: ende Godt en heeft niemant tot het eeuwighe leven uyt-vercoren, dan die hy met eenen uyt-vercoren heeft tot heylicheyt ende rechtveerdicheyt in desen leven, ghelijck den Apostel spreeckt Rom.8. vers. 29. *Die hy te voren ghekent heeft, die heeft hy oock verordineert den beelde syns Soons ghelijcformich te vvorden, &c.* ende Ephes. 1. vers.4. *Ghelijck hy ons uyt-verkoren heeft in hem, voor de grondtlegginghe der vverelt, op dat vvy souden zijn heylich ende onstraffelijck voor hem in de liefde.* Het is dan soo verre van daer, dat hier mede de Godtsaligheyt wort ghekrenckt, datter geen Godsalicheydt sonder de selve verkiesinghe ende krachtige werckinghe Gods, die daer uyt-vloeyt, in de werelt en is, noch emmermeer en sal ghevonden worden: waerom oock den Apostel segt, Rom.11.v.7. *De uyt-vercorene hebbent verkreghen, maer de andere zijn verhardt ghevvorden.* Wy moghen oock wel lijden, dat alle die treffelijcke Leeraers ende ghemeynten, die dese leere van 't beginsel af hebben voor-ghestaen, in wijsheyt, gheloove, ende Godtsalicheyt worden vergheleken, met de gene, die de selve hebben bestreden. Wat ons aen-gaet, wy hopen 't altijdt, (gelijck Augustinus seght) te houden, niet met het ghene swackst is, dat is onsen vryen wille, maer met

het gene ſterckſt is, dat is de genade Gods in Chriſto Ieſu, waer op wy alleen ons moghen betrouwen. Wat de reſte aen-gaet, Godt ſal ſyne oordeelen teghen de andere wel verdedighen, al iſt dat wy de reden daer van niet altijts en konnen vatten: ende ſullen onſe herten gheruſt ſtellen, in het ghene daer den Apoſtel hem gheruſt in heeft gheſtelt. Rom. 11. verſ 33. *O diepe rijckdom der vvijsheyt ende oock der kenniſſe Godts, hoe onbegrijpelijck zijn ſyne oordeelen, ende onbevindelijck ſyne vveghen; vvant vvie heeft den zin des Heeren bekent, oft vvie is ſyn raetſ-man ghevveeſt, oft vvie heeft hem eerſt ghegeven, ende het ſal hem vergolden vvorden. vvant alle dinck is uyt hem, ende door hem, ende tot hem, hem ſy de heerlijckheyt in der eeuvvicheyt, Amen.* Ende ſullen daer-en-tuſſchen Godt bidden dat hy door ſyne ghenade onſe wederpartie beter ſinnen ende ghevoelen wil geven, op dat wy wederom tot den waren vrede, ende eenigheyt in Chriſto Ieſu moghen gheraecken.

De eerste

CATALOGVE der PROEVE,

Van de

Lasteringhen / ende vreemde leerstucken der Remonstranten,

Ghetrocken upt hare

APOLOGIE,

Ende vergeleecken met een ander lasterlijck boecxken gheintituleert; Vanden Vrede, ende eenigheyt der Kercken.

In-hout van een Boecxken met desen Titel, vande vrede ende eenicheyt der kercke, te vveten:

Nlanghs is upt-ghegaen in het jaer 1628, **ghelijck sulcks het eerste bladt aen-wijst / een seecker boecxken met desen schijn-baren tijtel oft op-schrift /** Van den vrede ende eenigheyt der kercke, **het welck eerst voor eenighe dagen / verschepden exemplaren van Amsterdam soo hier als elders ghesonden zijnde / over al begonnen is verspreyt te worden. In 't welck voorschreven boecxken dese nae-volghende poincten deurgaens ghedreven worden.**

I.
Dat het gheloove ende Godtsalicheyt kan bestaen met allerley dvvalinghen in het Christendom:

Ten eersten : dat alle die in 't Christendom dwalen (**de Afgoden-dienaers upt-ghesondert / ende die teghen de Godtsalicheyt loopen**) konnen Godt ende Christum tot haerder salicheyt lief hebben. **Als te**

sien is in het derde ende vierde cap. Dat dese dwalende menschen, niet en laeten daerom ghehoorsaem en geloovigh te zijn. In't 5. cap. Dat onder die weynige saken, die ter salicheyt om te weten noodigh zijn, ende allen eenvoudigen licht zijn te verstaen, niet en is die over al ende in 't gemeen aen-genomene Leere der Dryvuldicheyt. cap. 6. Dat het ghene de Socinianen gevoelen, alsoo niet uyt eer-gierichеyt, geldt-gierichеyt, wel-lusten, by-gheloof, noch oock uyt eenighe boosheydt en ghevoelen, maer uyt een loutere sorghe tot hare salicheyt. cap. 8. welck capittel in-ghestelt is tot een gemeyne verdedinghe der Socinianen.

Oock met de Sociniaensche selfs in het stuck der H. Dryvuldicheyt.

II. Dat de leere der Ghereformeerde Kercken schadelijcker dolinghen begrijpt als der Socinianen.

Ten tweeden / dat, uyt de meyninghe onser kercken van de Predestinatie, meer ende veel schadelijcker doolinghen ghetrocken werden, als uyt de boecken der Socinianen. Dat het lasterlijcker is soodanighen Godt in te voeren, die de menschen daerom straffe, datse die wercken niet en hebben ghedaen, die Godes eyghen wercken zijn, ende hen te doen onmoghelijck (het welcke sy den recht-sinnighen lasterlijck op-dichten) dan te stellen dat Godt, ghelijck hy in wesen maer eenigh is, oock in persoon, niet dryvuldigh, maer alleen eenigh zy. Daer in eyndelingh / nae vele ende moetwillighe lasteringh / aldus besloten wordt: Voorseecker wil men de saecke in den grondt in-sien, de Leere der Socinianen van de heylighe Dryvuldicheyt, en is soo seer by haer eygene natuere niet quaedt ende godtloos, als wel voor onvolkomen ende verminckt te houden: Maer de Leere der Fatale, (dats noodt-dringhende) Predestinatie van een yeghelijck in 't besonder, en is in haer selven niet ghebreckelijck, maer opentlijck verkeert ende quaedt. In't 10. cap.

Maer

Vergheliꝛckinghe van dit boeckxken, met eenighe verklaringen uyt der Remonſtranten Apologie getogen.

Maer dewijl 't ſelfde boeckxken / upt-ghegeven ſonder naem des Autheurs (al iſt dat het ghe ſchꝛeven is van duſdaenighen die in der daet opentlijck met de Remonſtranten eens ghevoelt) daer over in twijfel mochte ghetrocken / gheloochent / en als een vꝛemt werck verwoꝛpen woꝛden; ende de Remonſtranten ſelf een Apologie ofte verantwoꝛdinghe op de Cenſure van de Profeſſoren der Vniverſiteyt Leyden teghen hunne belijdenis/die ſy in 't jaer 1629 ghedꝛuckt/ doch in 't jaer 30 upt-ghegheven / ende den Heeren Ghecommitteerde Raden der Hooghmoghende Heeren Staten toe-gheeyghent hebben / in de welcke ſy de ſelve ſaecken / doch met meerder felheydt en onmatelijckheyt voꝛ-ſtellen: Soo iſt dat wy upt de ſelve Apologie/ van eenen grooten hoop / wepnighe ſtucken / teghenwoꝛdich ſullen upt-trecken ende aenwijſen / die vꝛenghende tot de voꝛſeyde twee hooft-ſtucken.

Van het eerſte deel.

Ten eerſten; De Remonſtranten en ſluyten geen ſectariſen uyt hare gemeenſchap mits dat ſy Godtvreeſende zijn.

TOt het eerſte/te weten/dat alle dolende ende dwalende konnen Godt ende Chriſtum lief hebben, blijven ſtaen in de ghehoorſaemheyt, ende niet ongheloovich zijn, dienen deſe haere naer-volghende ſpꝛeucken/ In't 19 bladt aen de zijde A. ende B. dit (ſeggen ſy) is de eere ende roem der Remonſtrantſche ſocieteyt, met dit merc-teecken willen ſy geern van alle andere ſecten onder-ſcheyden zijn, voornamelijck van die ſelvighe, by de welcke by nae alles vry-ſtaet, behalven van andere in 't ghevoelen te verſchillen. Dit is haren uyterſten pael, haren eyndelijcken merck-ſteen, namelijck geenen Godtſaligen

van haer uyt te ſluyten, noch onheylighen tot haer toe te laeten, alle die in verſcheyden meyninge ſtaen te lijden, ende te omhelſen. Godt ſteldt haer deſen pael, deſen en moeten noch en willen ſy om niemandts wil verſtellen. **Voeghen daer bp/** De welcke Godt met den hemel ende ſynen heerlijcken throon verweerdicht, waerom ſouden ſy die harer ſocieteyt ende ghemeynſchap niet weerdigh achten? die hy uyt ſyn huys niet uyt en ſluyt, waerom ſouden ſy die uyt hare vergaderinghe uyt-ſluyten? **Den Autheur van het boecxken van de vzede ende eenighept der kercke/ hadde pag. 73. alſoo gheſepdt/** De ghene die Godt in het gheſelſchap der eewighe geluckſalicheyt aen-nemen ſal, der ſelver ghemeynſchap en behooren wy niet te verſtooten ofte te verſmaden: noch ten is niet gheoorloft op aerden die te haten, dien in den hemel de eewighe liefde toekoemt. **Dat deſe woozden ende ſaecken van eenen ſelven geeſt vooz-ghegheven zijn/ is hier upt lichtelijck te mercken. Sy varen aldus voozt**; Sy en leſen nieuwers hen gheboden te zijn, dat ſy de ghene die van hen verſchillen, ofte daer in dvvalen, ſouden van hen af-ſcheyden, ofte datſe haer van die ſouden af-ſonderen; noch en achten de Remonſtranten niet, dat daer yet aen ghelegen is, in hoedanigh leer-ſtuck het verſchil ſoude beſtaen, mits ſulck leer-ſtuck Godt ende de Godtſalicheyt niet en quetſe, ende die ſulcks bekent, bereyt zy, met die van haer verſchillen vrede van herten te onder-houden. **Sy hadden wepnigh te vozen gheſepdt**; wy achten voor den Chriſtelijcken naem een ſeer ſchandelijcke ſaecke te zijn, om enckele opinien ofte meyninghen, met de welcke gheene ſuperſtitie ofte by-gheloof, gheene afgoderije, ofte eenighe

In hoedanich leer-ſtuck der Religie het oock mochte zijn.

eenighe godtloosheyt, vermenght is, vyandtlijck in deelen te scheuren, voor bloote ende loutere goedtvindinghen ende besluytinghen eeniger secten te vechten, niet anders als voor den waren ende reynen Godes-dienst. **Dit segghen sy / (die in de selve haere prefatie ofte voor-reden / het boeck teghen Bodecherum upt-ghegheven voor goet kennen ende aen-nemen) in het tweede bladt / nae dat de Professoren van Leyden hen in hare Censure hadden voor-ghewor-pen / dat duydanighe woorden aldaer gevonden wor-den / als volghen:** Dat die in eenighe dwalinge staet, hoedanigh die selve oock mochte zijn, die de religie in eenigerley wijse aen-gaet, kan nochtans Godtsalich ende onnoosel, ende voor al een dienaer Christi zijn: **Waer upt verstaen moeten werden die woorden die sy hebben in het bladt B. boven aen-ghetoghen / te weten** / dat het een seeckere saecke is, dat Godt met den hemel ende met syn huys vervveerdighen vvil, alle en alleen de Godt-vruchtighe ende gheloovighe Dienaers Godts, ende alle vreedtsame nae-volghers zijns Soons. **Duydanighe zijn nu hen / oock sulcke die in dwalinghe steecken / hoedanich de selve dwalinghe mochte zijn / van de welcke sy seyden**; Derhalven sy niemandt vlieden ofte verdrijven, die alsoo van haer in meyninghe verschilt, mits dat hy God-vreesentlijck in Christo, ende vreedtsaemlijck met hen vvil leven. **In't 19 bladt aen de zijde A.** Dat zy niet en tvvijffelen ofte daer sullen Godt-vruchtighe ende vrome onder alle secten ghevonden vvorden, die haren raedt niet en sullen vervverpen. **In't bladt 20 aen de zijde A. Voor welcke wijde poorte / ghelijck sulcke een peghelijck kan sien / in der Remonstranten kercken ende vergaderingen / alle secten ende namentlijck**

lijck de Socinianen in-gaen moghen / ende hare ghemeynschap op-ghenomen werden.

Dat nu voorder in den eersten Artijckel / upt het voor-seydt naem-loos boecxken vermeldt ende ghestelt wordt / dat die in 't ghemeyn aen-ghenomene leere der Dryvuldicheydt niet noodtwendich sy ter saligheyt. De Remonstranten verklaren 't selve van ghelijcken op het derde cap. in het 53 bladt / aen de zijde A en B; want alsoo van de Professoren van Leyden hen teghen ghevvorpen wierdt / waerom dat sy handelende van het Leer-stuck der Predestinatie / na 't gevoelen des Voorsechtschen Synodi / daer in niet alleen by teghen-stellinghe de Leere der Gheformeerde kercken verwierpen, maer oock als Godloos ende blaspheem ofte Gods-lasterlijck verdoemden: daer-en-teghen handelende van de heylighe Dryvuldicheyt de teghen-strijdende leere niet en verwierpen / verdoemden ofte oock vervloeckten / op 't 57 bladt der Censur. antwoorden sy / datse over groote ende svvare oorsaecken ghehadt hebben om de Leere van de Predestinatie soo door te strijcken: onder dewelcke sy voor-gheven te zijn, dat de voor-standers van 't selve ghevoelen, de belijders der Remonstrantscher Leere, niet alleen hebben van hare diensten af geset, die te lande uyt-geset, inde gevanckenisse geworpen, maer oock gedoot, eñ so veel in haer is tot den bloede toe, met alle soorten van wreetheyt vervolght, (waer op te letten hebben die gene die 't recht ende macht des svveerts in dese provincien betrout is / of sy dese haere beschuldinghen willen toe-staen:) Daerom, seggben sy / dat sy moesten de voorschreven meyninghe met hare levendighe verwen af-schilderen, ende de ketterijen over dit hooft-stuck met vervloeckinge verdoemen.

Iae selfs niet in 't stuck der H. Dryvuldicheyt, dewelcke sy niet en houden Fondamentael ende noodich ter saligheyt.

Op

Op de teghenwoꝛpinghe nu/ datſe op gelijcke wijſe de dwalinghen teghen de leere van Godt ende de H. Dꝛievuldichepdt niet en hebben beſtraft ofte veroꝛdeelt / antwooꝛden ſy: Datſe de voor-ſchreven meyninghen met haere levendige vervven nootvvendich moeſten af-ſchilderen, ende dat des te meer devvijl ſy de ſelve, ghelijckſe daer leyt, ghelooven te zijn een peſte ende vergift van alle religie, met de vvelcke miſſchien geen andere ketterije ſy te verghelijcken. **Op de tegenwoꝛpinghe nu datſe op gelijcke wijſe de dwalingen teghen de leere van Godt ende de H. Dꝛpvuldichepdt niet en hebben beſtraft oft veroꝛdeelt/ antwooꝛden ſy:** datſe om ſulcks te doen, naemelijck om over alle ketterijen ende by name die, vvelcke daer zijn ontrent dit voor-ſchreven hooft-ſtuck, met vervloeckinghe te verdoemen, gheene ghenoegh vvichtige oorſaecken ghehadt en hebben, &c. Datſe in haer ghemoedt dit ghevoelen vaſt houden, over gheen leere, noch geen menſche den vloeck uyt te ſpreceken, dan over vvelcke God ſelve den vloeck uyt-ſpreeckt, 't ſy met uyt-gedruckte vvoorden, ofte by duſdanich een vervolgh dat onvvederſprekelijck is, ende een yeghelijck alſo blijcke, datmen daer uyt af-nemen ende beſluyten kan, dat Godt het ſelfſte ſeght. **Welcke nu die Leere/eñ die menſchen zijn/over welcke Godt den vloeck niet en ſpꝛeeckt/ ende oock ſy dien achter-volghende haer ontſien duſdanighe vervloeckinghe upt te ſpꝛeecken/verklaren ſy ſtracks daer nae/ die te zijn de leere/ende volghers der Socinianen ende dierghelijcke/ dieſe oock beſchꝛijven / van haere leere/ als blijvende die ſelve ſtaen na der Remonſtranſten opinie/tuſſchen de limiten ende palen der Godſalichept ende noodtwendighe ſalichept / met deſe wooꝛ-**

den: Sy en bevinden niet dat Godt den vloeck in eenighe van beyde wijſen uyt-ſpreeckt over de ghene die den eenighen Godt in ſynen eenigh-gheboren Sone Ieſum Chriſtum Godſalighlijck te eeren, ende den H. Gheeſt van beyde uyt te gaen, van herten ghelooven, ende haer leven naer het voor-ſchrift des Euangeliums alſoo aen-ſtellen, datſe den Vader in ſynen Sone eeren, ende van beyden de ghenade des Heylighen Geeſtes, met heylighe ende godvruchtige ghebeden; pooghen te vervverven: al iſt datſe moghelijck niet en verſtaen dat den Sone van eeuvvicheydt uyt het vveſen des Vaders gheboren is, in vvijſe gelijck uyt de redelijcke ſiele het verſtant voort-komt, ende dat den H. Geeſt by vvijſe van den vville, van den Vader ende Sone, ofte van den Vader door den Sone uyt-gaet, ofte anders van dē perſoon des Soons ende des H. Gheeſts qualijck ghevoelen: ofte eyndelijck niet en verſtaen dat de Vader, Sone ende H. Geeſt perſoonen zijn onderlingh onderſcheyden of realijck, dat is in der daet, of formelijck dat is op ſeker vvyſe, ofte by ſeker aenſien, ende andere ontallijcke over dit Hooft-ſtuck vraghen meer. **Het mocht te ten eerſten aenſien ſchijnen dat deſe van hen voor-geſtelde mepninghe recht-ſinnich ſy: maer metter daet is ſy een enckele ſchupl-hoeck/in de welcke een Godtloos ghevoelen onder bewimpelinghe van generale en ghemeyne woorden bedeckt wort/een leeſt ende ſchoen voor al der ſelver Ketteren voet: den welcken voor den Remonſtranten oock ghemaeckt heeft den Autheur van dat heyloos boecxken/wiens voet-ſtappen ſy ſoo naer over al volghen/ datſe niet alleen den ſin des ſelven uyt-drucken / maer oock daer in de ſelfſte woorden/ſententien/ jae gantſche verſen te vinden zijn/ ſoo**

dat

dat niet noodigh was daer van soo veel stancks ende ghebaers te maecken. Dierghelijcke verklaringe dan van 't ghevoelen der Socinianen / stelt den Autheur van 't voor-schreven boecxken aldus voor / in 't 43 blat: Daer en is, segt hy / gheen questie van de Drievuldicheyt, diese alle bekennen en aen-bidden, selfs oock die onder den naem der Samosatenianen (dat is / der Socinianen) befaemt vvorden. maer de dispute is, van het onder-scheyt der persoonen ende vveesens, van de mededeelinghe der eygenschappen die niemant oyt ghenoegh heeft ghesien, noch ghevat. Ende in 't 65 blaedt desselven boecxkens. Sy, namentlijck de Socinianen / gelooven datse naer Christi bevel moeten ghedoopt vverden in den naem des Vaders, Soons, ende des H. Geests: ghelooven die dry H. getuygen in den Hemel, den Vader, het Woordt, ende den H. Geest. Sy bekennen dat het woordt in den beginne gheweest is, ende dat het Woordt God is: die nochtans ghegeven is alle ghewelt in Hemel ende Aerde, als hy van hem selven spreeckt, &c. Maer de hooghe diepsinnighe opinien van het vvesen Gods ende persoonen ende mededeelinge der eyghenschappen, en dierghelijcke, oft en verstaen die niet, ofte achten die met het eenvoudich woordt Gods te strijden. Korts daer naer: Sy (te weten de Socinianen) komen in de kennisse van God den Vader met ons over een: den Sone oock bidden sy aen ende eeren hem als den autheur der zaligheyt, onsen tusschen-sprake, ende de erve en heere van alles, ende den oppersten bevel-hebber onses strydts: den Heylighen Gheest, hoe seer sy hem eeren, gheven sy genoegh te kennen dat sy hem naeuwelicks van den oppersten Vader en onderscheyden. Besluyten eyndelijck: dat het genoech

openbaer is dat dusdanige dwalinghen der Socinianen, noch ons geloof, noch de salicheyt wech nemen. Dit seght den Autheur deses boecxkens / soeckende de waerheyt ende eenigheyt met de recht-gevoelende / niet in den rechten sin der saecken / maer onder twijffelachtighe woorden te vermenghen ende te verdupsteren / ende de noodtwendigheyt der saligh-maeckende kennisse van het leer-stuck der verborgenheyt der Heylige Drievuldicheyt / hier in bepalende. Met de welcke de Remonstranten over een stemmen / die wel hier schijnen de H. Drievuldicheyt / emmers met woorden voor te stellen / maer metter daet niet die ware Drypvuldicheyt der eeuwigher Godelijcke personen in den eenighen Godt / welcke ons de Schriftuere leert / ende de gantsche Christenheydt altijdt gheloost / bekent ende verdedicht heeft: oock de alderoutste Christenheyt teghen Paulus Samosatenus / Sabellius ende Praxeas; ende daer naer teghen Arrius / Eunomius ende eyndelijck teghen Photinus / (dats Socinus) die sy met verbloeckinghe veroordeelt heeft: in de rechtsinnighe leere altijdt volstandich volherdende / te weten: dat Godt int wesen eenich ende drypvuldich in personen sy Vader / Soon ende H. Geest / waerlijck onderscheyden / maer niet verscheyden. Nochtans die ketterssche ende altijdt van de gheheele Christenheydt verdoemde meyninge / wort hier van blasphemie bevrijt / als teghen de welcke sy haer ontsien den bloeck upt te spreecken / ende der selver leere voor-standers van hare gemeenschap upt te stupten. Sy hanghen wel eenige saken daer by / die van de Scholastijcke Leeraers over dese materie scherp sinnelijck ghedisputeert worden / welcke nochtans niemandt van de eenvoudige Christenen / veel min onder straffe van verbloeckinghe en verepscht /

verepscht / ghelijck oock geene van onse Confessien en bekentenissen van dese saecken ghewach en maecken: Oock en was daer van de vraghe niet / maer de vraghe was dese / of Godt in zijn woort / die niet veroordeelt / die niet en willen toe-staen / dat de Zone Godts eenes ende desselven wesens sy met den Vader / maer houden te zijn in 't wesen alleen een bloodt menschе / ofte eenen ghemaeckten God / ende van ghelijcken / dat den Heyligen Geest geen ware persoon en sy. Wat sy hier van ghevoelen / voor sy gaende alle andere scherp-sinnigher onder-soeckinghen / ghevense ghenoeghsaem te kennen / met dese nae-volghende woorden: Ende voor-seker, dat de oude kercke der Christenen met die gene, die ontrent Iustini tijden gheloofden dat Iesus Christus niet dan een enckel mensch uyt den menschen en was, ghemeynschap onderhouden heeft, mits dat sy Iesum voor den waerachtighen Messiam bekenden, ende met haer vastelijck gheloofden, dat Godt door hem moet gheeert zijn, sulckx wordt af-ghenomen uyt de t'samen spreeckinghe van Iustinus met Triphone, &c. Sy verhalen wel de eyghene woorden van Justinus / maer uyt de welcke men met geen waer-schijnelijck / veel min met noodtwendich vervolgh besluyten kan / dat de oude kercke soodanighe ketters in hare ghemeynschap aenghenomen heeft: ten sy moghelijck / datse die woorden daer henen trecken ende mis bruycken / daer Justinus sept; daer zijn eenighe uyt onsen ghesslachte die dat souden segghen: Maer sy verstaet by onsen gesslachte / eenighe die onder den Christelijcken naem als doen leefden / teghen-ghestelt teghen het Joodtsche gesslachte / niet dat hy soodanighen de ghemeynschap der kercke soude toe-staen / als de welcke de gantsche oude

Voor hoedanich sy de Leere van de persoon ende Godtheyt Christi houden, een onvveder-sprekelijck bevvijs.

kercke de ghemeynschap altijdt heeft ontsept/ende upt de kercke verbannen. Ooch wat sy met dit verdraept ghetuygheniſſe ghepoocht hebben te bejaghen/is kenlijck ghenoegh / jae selfs by een vervolgh dat onweder-sprieckelijck / ende een yder blijckelijck is.

Segghen Christum te zijn den eygene Sone Godes, niet alleen nae de Godelijcke natuere.

Dit blijckt insghelijcks daer upt / dat alsoo de recht-sinnighe Leeraers / teghen de gene die de ware Godtheyt Christi loochenen / dit tegen-stellen / dat Christus / syn Vader, synen eyghen Vader noemt, sy daer-en-teghen segghen in het 48 bladt aen de zijde B, dat het onmogelijck is te bewijsen sulckx alleen gheseyt te zijn van wegen de eewighe generatie des Soons Godts: Waer mede sy den Socinianen toegheven/ dat Christus/ ook om een andere oorsaecke/ als om de eewighe gheneratie ofte gheboorte upt den Vader/de eyghene Sone Godts sy. Daer beneffens, nae dien soo wel in oude tijden / als ook in desen onsen tijdt / alle de ghene die van Christi Godtheyt wel ende recht ghevoelen / bewijsen die upt de Godtlijcke eere / die de Heylighe Schrifture Christo toe-eygent / ende onder andere upt de Godtlijcke aen-biddinghe / van de welcke Christus aen den Duyvel antwoorde: Daer is ghescheven ghy sult den Heere uwen Godt aen-bidden, ende hem alleen dienen, ende over-sulckx niet alleen de menschen / maer ook de Engelen den Zone Godts moeten aen-bidden. Hebr. 1 besluyten/ segghen wy/onweder-sprieckelijck te volghen/dat den Zone met den Vader waerachtich Godt sy: antwoorden de Remonstranten niet sonder een bittere bespottinghe: Eylaes (segghen sy) wat voor een perijckel! ende daer nae noemen sy dese bevviis-reden, een plompe en koude bevviis-reden, in 't 155 bladt. Sy hadden te vorren fol. 50. B. wel duydelijck ghesept:

Dat uyt de Goddelijcke eere ende aen-biddinghe noodtvvendich niet beloten en kan vvorden Christi Godtheyt.

dat

dat uyt de Godtliicke eere die men Christo schuldich is, geen onweder-sprekelijcke bewiis-reden genomen kan vvorden, om de eeuvvighe Godtheyt des Zoons Godts te betoonen: **Ende voorder in het 39 bladt B. daer sy handelen van de Godtlijcke eere Christi / legghende het fondament / ende grondt van dese hare mepninge / seggen sy /** dat sy vvel gherust zyn, en niet en passen op die questien, te vveten of dese eere in 't vvesen sy de selve met de eere Godts, of het fondament deser eere sy de Godtliicke nature Christi, ofte eenighe andere vveerdicheyt der vvelcker oock de menscheliicke nature deelachtich is. **Item /** of die eere siet op de Persoon, voor soo veel hy een eenigh Persoon is, ofte op de persoon, voor soo veel als in die selvighe persoon de Godtlijcke natuere is, &c. Dat dese questien, **ghelijck sy seggben /** van onnutte Doctoren die anders niet te doen en hebben, gheknoopt ende ghevlochten werden, ydelheden zijn, diese niet en achten, maer haeten: **upt desen allen is het klaerder als de Son in den middagh / dat sy soo veel desen artijckel belangbt den Socinianen de handt bieden / ende dat sulckx hen sonder eenigh onrecht ende laster te last ghelept wordt.**

Noch syne Goddelijcke nature de oorsaecke sy deser syner eere.

Het selvighe seggben sy van de H. Geest / in het 51 bladt op de zijde A. B: datse niet en konden eenige bewijs-reden by-brenghen ghenomen van de Godtlijcke eere, om daer mede te bewijsen dat den Heyligen Geest Godt sy, dewijle de Schrifture vol is van den Vader ende den Sone aen te bidden, maer van den H. Geest nergens niet een tittel te vinden en sy. **Sy hebben wepnigh te voren geloochent /** dat sy dit argument niet en konden gebruycken ten ware sy uyt de Heylige Schrifture van de aen-biddinge des Heylighen

Dat de H. Geest niet en sy aen te bidden ofte aen te roepen.

lighen Geests eenigh ghebodt, exempel, ofte eenighe de minste klare aen-wijsinghe voort-brochten. **Als sy dan seggghen / dat dit in de Schrifture niet te vinden is / jae selfs daer van niet de minste aen-wijsinge / wat sy met dit haer stout seggghen ofte ontkennen / niet soo seer pooghen te verberghen / als wel openlijck te weghe willen brenghen / daer van stellen wy het oordeel by die ghene / die in soodanighe saecken pet konnen sien.**

Segghen dat de gheboorte uyt het vvesen Maria te gelooven niet nootsakelijck is ter Salicheyt.

Wyders / al ist / dat tot noch toe van de kercke Gods onder de fondamentale stucken des Christendoms dit gheteldt is; Dat Christus gheboren zy uyt de Maget Maria, **soo dat hy is uyt** het zaet der vrouwe, **ende uyt** het zaet Davids, nae den vleesche, **op welcker wyse hy des vleesch** ende bloedts deelachtich geworden is: **Des niet tegen-staende / de Remonstrantsche Apologisten in 't 93 bladt aen de zyde B. en schromen noch schouwen haer niet te seggghen /** dat de dwalinge der gener die loochenen Christum uyt de substantie Marie ontfanghen te zijn, soo veel niet en zy te achten dat yemandt daerom in het fondament dolen soude konnen ofte moeten ghehouden werden, mits hy bekenne, Christum een mensche geboren te zijn, dewijl de wijse van gheboorte de menschelijcke nature niet en stelt, 't welck het exempel van Adam leert, die uyt der aerden gemaeckt is, ende een ware mensche en met de selve menschelijcke nature, ghelijck de andere menschen, begaeft is gheweest. Dat het een andere sake is Christum te loochenen mensch te zijn, een ander te loochenen Christum uyt de substantie ende wesen syner moeder gheboren te zijn: dat het eerste sonder perijckel der salicheyt niet en kan, maer 't leste wel kan ghe-

schieden,

schieden, ende alsdan insonderheyt, als men gelooft dat gene menschen wie die oock zijn, uyt de substantie ofte wesen hares moeders geboren worden, gelijck niet weynige weder-doopers sulckx gelooven. **In-ghevalle nu Christum te zijn den waren Godt eens wesens met den Vader/ende de selve te zijn ware menschе upt het wesen syner Moeder/niet nodich en is ter salichept te ghelooven/ wat salder dan eyndelijck van Christi natueren te ghelooven noodtsaeckelijck zijn?**

Aan het tweede deel.

SOo veel aen-gaet het tweede voor-stel van dat boecxken/ in't welcke vergeleken wordt de Leere der Socinianen/met het ghevoelen der Gereformeerde kercken/over de Predestinatie ofte voor-beschickinghe ende verkiesinghe Godts: en legghen de Remonstranten niet alleen die selvighe/ maer oock veel grouwelycker dinghen. Ende die teghen alle secten soo vriendelijck en goet-willich haer betoonen/zijn teghen de kercke/ upt de welcke zy upt-ghegaen zijn/ soo fel ende wreedt/ datse gheen hope der salichepdt den ghenen toe-en-staen die de Leere der Predestinatie ende verkiesinghe ghelooven/ nae den sin ende mepninghe der Dortsche Synode/ghelijck dit hier mede betoont wert/ want nae dien in de Censure/den Remonstranten op de prefatie ofte voor-reden van hare Confessie teghen-gheworpen werdt/ datse daer in dit legghen/ Dat de Dortsche Synode dusdanighe artickelen verkeerdelijck hadde bevesticht en de selve verwierpen als een verderflijck onkruyt der ware Godtsalicheyt en heylicheyt seer schadelijck; jae als leelijcke vlec-

Lasterlijcke veroordeelingen der gereformeerde leere ende kercke, voornemelijck ten aensien van de Leere der Goddelijcke Predestinatie.

Als Godloos ende oorsake van alle Godloosheyt.

ken ende ſtremen van de Chriſtelijcke religie, van de welcke alle Godt-vruchtige niet min en moeten afkeerich zijn, als vuyle geſwellē ende apoſteumien, die alle de natuerelijcke vochticheyt, bloet ende kracht der vromicheyt geheelijck uyt-ſuyghen: het welck oock in voor-tijden teghen de Leeringhe der recht-gevoelende op gewotpē te zijn hem beklaeghde den Oudt-vader Auguſtinus in 't eerſte boeck teghen Iulianum, aen 't 13. cap. aldus ſegghende; Sy drucken ons, ende gheven voor, dat de uyt-roeyinghe der heylicheyt, beſoetelinghe der eerbaerheyt, en bevleckinghe der goede zeden harer Leeringhe toe koemt, jae in de ſelve Leeringhe gevonden wort. **Waer by oock gheboeght werden de woorden Tileni in ſyn Faem-roovich boeck teghen de Doorluchtige ende Hoogh mogende Heeren Staten der vereenichde Provincien / zyn Princelijcke Excellentie Hooghlovelijcker ghedachtenisse / ende de Synode van Dordrecht / daer hy / nae andere dinghen meer / teghen den Staet deſer Landen / den Prins / ende Synode / uptgheworpen hebbende; deſe woorden onder anderen upt-braeckt** / dat hy van hem verſtooten hadde een monſtreuſe en waenſchappige leere, ſoo ſchricklijck dat hy 't daer voor hieldt, dat by ſoo verre in de helle eenich Concilium ofte vergaderinghe der onreyne geeſten te ſamen gheroepen wierdt, der ſelver Prins de Duyvel, van ſyne by-ſittende raden, ſyne Enghelen, het ſy in 't beſonder hooft voor hooft, ofte over hoop haere ſententien en meyninghe omvraghende, neerſtelijck ſoude onder-ſoecken en af-eyſchen, namelijck met wat vont den haet der menſchen teghen Godt ſoude konnen op 't heftichſte ontſteecken en vermeerdt worden, ſouden antwoorden datter geenen

Selfs dit by het oordeel van den Duyvel ende ſynen raet.

nen korteren wegh van yemandt koſte bedacht worden, als etc.

Ende alſoo de Cenſure op deſe ſchrickelijcke laſteringhe / ghebruyckte de woorden des Engels by den Propheet Zacharias ende den Apoſtel Judas / namelijck; Godt ſtraffe u ô Sathan, ende en lijde niet langher, dat ſoo vergiftighe tonghen den alderheylichſten naem der Godt-ſalicheyt misbruycken, ende vertwijfelder wijſe haeren naeſten belieghen, ende dat ſulckx, op die plaetſe en ſtondt gheſchiede, daer ſy hen beroemen, alles te richten tot de oeffeninghe der Godt-ſalicheyt. **Soo iſt / dat hier op de Remonſtrantſche Apologiſten ſegghen / in't 18 bladt op de zijde A. met deſe woorden** / dat men niet en moet achten dat ſy kleyne ende lichte oorſaeck ghehadt ſouden hebben, als ſy deſe Leere heeten te zijn een onnut onkruydt en apoſteumie, &c. Iae datmen ſelfs gelooven moet, dat het ghene dien vermaerden man Tilenus hier ghevoelt en geſchreven heeft, met over groot recht ende reden gevoelt en geſchreven heeft: Noch geen reden en is dat hy hem vreeſe voor die dreyginghe, Godt beſtraffe u ô Sathan. Dat die ſulckx niet en vreeſt die gelooft dat deſe Leere een hooghte is, uyt de welcke de Sathan Godt en ſyne religie beſtormt, en te gelijck met ſtormender hant in-neemt, &c. **voeghen daer by een de weer-zijde** / dat de Calviniſche kercke, die het goet vinden en beſluyten des Dortſche Synode onlanghs heeft beveſticht een vyandt is der waerheyt en vrede, met de welcke geen vrede ende eenicheyt en kan ghehouden worden ſonder openbaer ghevaer en verlies der ſalicheyt. 'T is alſoo, ſegghen ſy, dat bekennen wy opentlijck en voor de gantſche werelt, dat het onmoghelijck is

Approbatie ende toeſtemminghe van dit duyvels oordeel Tileni.

Dat de Remonſtranten met de Gereformeerde kercke in deſe landen opentlijck beveſticht, geen vrede houden en konnen ſonder openbaer ghevaer der ſalicheyt.

dat die de ſalicheyt verkrijghen ſoude, die nae de gront-leeringen deſer kercken leeft; **Ende een wepnigh daer naer**/ Derhalven en kan met recht ende reden die niet geacht worden vervreemt te zijn van te ſtaen na eenigheyt, die ſeggen dat met deſe geen vrede en gemeynſchap ſonder gevaer der ſalicheyt gehoudē kan worden. Want de trachtinghe naer vrede ende eenicheyt en moet niet gaen buyten de paelen der Godtlijcker toe-latinghe. **Dit ſegghen ſy hier/ ſy hadden te voozen gheſept in de vooz-rede van haer Apologie**/ datter geen ſecte en is, die de Godtlooſheyt krachtigher verſterckt en beveſticht (al iſt dat het hen anders dunckt) als de fatale (**dat is noodtdzingende**) meeſterſche ſecte der Predeſtinatie. **Wpders in hare vooz-reden ſchzijven ſy**; Dat die gene die den vryen wille, duſdanighe als ſy drijven teghenſpreecken, ſeer weynighe zijn, en geen andere, dan die der Scholen voor-oordeelen, de ooghen verblint hebben, ofte de Godtloosheyt des levens drijft in eenen verkeerden ſin, fielten en deugh-nieten, Godtlooſe, die dit brandt-yſer van den nootdwanck van nooden hebben, het welcke ſy hare conſciencien in-branden, op datſe ſonder wrouginghe hares ghemoets ſondigen, ende ſtoutelijck in bordeelen en hoeren-koten, ende als een ſeker Schrijver ſpreeckt, in't heymelijck eñ in eenen kuyl, alle deucht verſweren: ofte ſoo daer eenighe buyten deſe ghevonden worden, dat die ofte niet recht wijs en zijn, ofte naer anderer exempel haer ſinnen miſſen. **Seecker die ſulckz/ als ghelept is/ in 't openbaer vooz bzenghen/ wat en moeten die niet in 't hepmelijck bp ende onder de hare mompelen.** Van de Franſche kercken, **die haer geen ongelijck aen-ghedaen en hebben/ ſchzijven**

Ongebondene laſteringhen teghen die ghene die haren vryen-vville in ſaecken van ſalicheyt niet en konnen toeſtaen.

Laſteringe teghen de Franſche kercke.

ben ſy in't 6. cap. / dat ſy in hare Nationale Synode van Aléz ende Charenton, in de welcke ſy de Dortſche Synode hebben voor goet aen ghenomen, dieſelve Synode alſoo hebben verhooght, dat de Sathan een menſchelijck formulier niet hoogher heeft konnen verheffen **in't 6 bladt A. In't eynde der voorreden harer Apologie ſpreecken ſy/deſen moet den haren in:** Laet ons van deſe bloedt-dorſtighe vergaderinghen niet alleen ſcheyden, maer oock vlieden, ſoo wijdt en ſoo haeſt als wy immers moghen, op dat wy met hen niet en vergaen, hy en kan niet behouden vverden, die deſe vergaderinghen, ick en ſegge niet toe-gedaen en is, maer hem daer tegen niet en ſtelt, niet weder ſtaet ende niet tegen en ſpreeckt. De gheheele Geeſt Chriſti, de gheheele Koninckliycke wet der Chriſtelijcker liefde, de gheheele ziele des Euangeliums, wordt t' ſamen en te ghelijck door dit Leer-ſtuck te ſeffens verſtickt en verplettert: **Ja ſy varen ſoo wijdt upt**; datſe die gene die haer vreedelijck dragen, blijvende nochtans in de meyninge der 5 Artijckelen, maer de twiſtingen hier over niet toe-gedaen en zijn, beſtraffen, als ſoo traegh en moedeloos, datſe tot der ſake niet by en brengen, dan een ydele toe-genegentheyt, ende eenen onvruchtbaren wil om te helpen. Sekerlijck onweerdich datſe onder de baniere Chriſti dienen, ende den loon eens beteren levens bekomen. **In hare præfatie / jae in de inleydinge der Apologie/in't eerſte bladt/op de zijde B en ontſienſe haer van de ſelvige niet te leggen** / dat die ghene die de acte van ſtil-ſtant onderſchreven hebben, hebben door een prodigieus en vvaenſchapich ſtilſvvijgē haer conſcientie, ende een goet gemoet af-gheſvvooren. **Indien ſy dan ſoodanige des eeuwigen levens on-**

Dat die niet Saligh kan vvorden die deſe kercke der Ghereformeerde toeſtaet, jae hem tegen die niet en ſtelt.

VVat ſy houden van die ſtil ſtaen, ofte die Acte van ſtilſtant onder-teecken hebben.

weerdich oordeelen/ wat en sullen sy niet van die ghene gevoelen tegen dewelcke sy soo haetelijck op-staen? Hier upt dan is blijckelijck datse van alle vrede met de Gherefoormeerde kercken een af-schouwen hebben/ ende datse die ondoenlijck achten / die nochtans met alle andere secten in't Christendom/ selfs met den Socinianen / niet en ontseggen ghemeynschap te willen houden. Dese weynighe saken upt vele/ met dewelcke dit gheheele boeck vol is en overvloept/ als 't synen tijdt met de hulpe Gods sal klaer ende openbaer werden/hebben wy goet ghevonden voor dese tydt aen te teyckenen.

Besluyt van dese Catalogue.

Een ander Catalogue,

VVaer in uyt de selve Apologie der Remonstranten cortelijck uyt-ghetrocken zijn eenighe andere leer-poincten : in vvelcke sy boven de vijf bekende verschillighe articulen van de leere der Gereformeerde kercken oock af-ghevveken zijn.

1. Van 't gheloove ende de salicheyt der Vaderen onder het Oude Testament.

VAn het eeuwighe leven, is tot noch toe in alle Gherefoormeerde kercken ghelooft / dat de belofte van het selve den Vaderen onder 't oude Testament door het beloofde zaet is ghedaen. De Socinianen ontkennen / dat eenighe belofte hier van in het oude Testament worde ghedaen / maer houden dat sulcks tot de privilegien van 't nieuwe Test. alleen behoort. De Remonstrantsche Apologisten fol. 26. pag. B. op dat sy Socinum hier in souden voor-staen/ spreecken aldus. Indien der klare en uyt ghedruckte beloften

van

van de ſalicheyt ende het eeuwighe leven oock inde boecken des Ouden Teſt. begrepen zijn, wat hoeftmen daer over te twiſten, laet de plaetſen voort-ghebracht worden, ende men heeft voldaen. **Item fol. 111. pag. 6. ſegghen ſy/** voor-ſeecker te zijn, dat het ghebodt van 't geloove in Chriſtum, nerghens in het Oude Teſt. duydelijck verklaert en is te vinden: ghelijck oock niet uytdruckelijck de belofte van het eeuwighe leven; **Met welcke woorden ſy te kennen ghéven/ dat ſy het daer voor houden/ dat niet eene klare plaetſe in 't Oude Teſt. ghevonden wort/ waer door ſulcks ſoude konnen beweſen worden. Daer nochtans de Joden ſelve al voor Chriſti predicatien hebben ghehouden en ghehoopt/ dat ſy het eeuwighe leven upt de Schriften hebben ſouden/ eñ dat de ſelve van hem ghetuyghden/ Joh. 5. verſ. 29. 't welck ſy haer ſelven niet en ſouden hebben konnen beloven/ dan upt de plaetſen/ in de welcke** het leven **wordt belooft den genen die Godt gehoorſaem zijn/ ende** de doot **gedreyght/ den genen die ongehoorſaem zijn/ 't welck/ alſo het van de eeuwighe doodt nootſaeckelijck moet verſtaen worden/ gelijck onſe weder-partije moet bekennen: ſoo iſt/ upt kracht van de teghen-ſtellinghe klaer/ dat oock het eeuwighe leven/ in deſe belofte wordt begrepen; ghelijck oock upt-ghedruckte meldinghe des eeuwighen levens ghemaeckt wordt/ Dan. 12. verſ. 2.**

Daer ſy handelen van de articulen des gheloofs/ ende van alle dinghen die men nootſaeckelijck moet gelooven/ ſegghen ſy/ datſe verſtaen al ſulcke dinghen tot de ſalicheyt alleen noodich te zijn, ſonder welcke het geenſins en kan geſchieden, dat yemandt ofte de bevelen Ieſu Chriſti recht en ghelijck 't betaemt ghehoorſaem is: ofte op ſyne Godtlijcke beloften vaſtelijck

II.
VVat de Remonſtranten gevoelen van de nootſaeckelijckheyt van de leere der H. Dryvuldicheyt, ende der tvvee naturen in den perſoon Chriſti.

ſtelijck betrouwt: en die ſulcke zijn, dat ſy ſonder openbare ſchult des menſchen, onbekent, niet geweten, ofte in twijfel konnen ghetrocken vvorden; In de Confeſ. cap. 1. ſect. 13. **Nu overmidts ſy ſegghen datter weynighe ſulcke zijn / ſoo is ghevraeght oft ſy oock gelooven / dat in dat ghetal / deſe queſtien begrepen zijn: te weten** of in het eenigh Goddelijck vveſen zijn, of niet en zijn dry perſoonen? Wanneer de Soone Godts ſynen oorſpronck eerſt ghehadt heeft? of hy uyt de ſubſtantie ſyns Vaders is ghebooren ofte niet? of de perſoon Chriſti beſtaet uyt tvvee naturen, ofte alleen uyt eene? of de H. Geeſt ſy een Goddelijcke perſoon, ofte alleen een kracht Godts? **Deſe Apologiſten antwoorden hier op fol. 32. pag. B.** die houden, dat, de deciſie, namelijck van deſe queſtien, ſimpelijck en preciſelijck tot de ſalicheyt noodigh is, die veroordeelen daer mede veele duyſent zielen, die anderſins ſeer Godtſalich zijn, om dat ſy in diepe onvvetentheyt van deſe verklaringhen ſteecken, oft om dat ſy betuyghen dat ſy dit blijcklijck ghevolgh niet ſien en konnen: ofte om dat ſy bekennen geen uytſpraecke te durven doen, van de abſolute ende ſimpele noodtſaeckelijckheyt deſer verklaringhen. Dat ſy niemandt en vvillen verdoemen, dan die Chriſtus haer Heere uyt druckelijck verdoemt, ofte met ſoo klaer een ghevolgh, dat het ſelve niet minder en kan geſpeurt worden, dan alſmen ſeght, dit ofte dat loopt, ergo 't vvordt van zyn plaetſe bevveeght. **Waer uyt blijckt / dat deſe voor-ſtellingen 1. In het eenich Goddelijck weſen zijn dry perſoonen. 2. De Sone Gods is van eeuwicheydt. 3. De Sone Godts is geboren uyt de ſubſtantie des Vaders. 4. In Chriſto zijn twee natueren perſoonelijck vereenicht. 5. De H. Gheeſt**

is

is een Goddelijck persoon / onder-scheyden van den Vader / en van den Soon. Het blijckt seggheu wy / dat / nae het ghevoelen der Remonstranten / dese articulen sulcke zijn / soo pemant de selve niet en ghelooft / dat Christus in syn vvoordt sulcken niet en verdoemt noch met upt-ghedzuckte woozden / noch dooz eenich noodtsaeckelijck ghevolgh / ofte blijckelijcke besluptinge. Ende datter vele duysent seer Godsalige mannen zijn die dat niet en gelooven: en houden de sulcke hier niet alleen voor vrome en Godsalige, gelijck sy somtijts te vozen gesegt hebbē / maer in den hooghstē graet dooz seer Godsalige ofte alder-godsalichste: eñ dat ten rechten / indien dese poincten sulcke zijn / dat sy sonder openbare schult ontkent, niet gevveten, en in tvvijffel konnen getrocken worden: 't welck sy in 't beginsel dooz een ken-teycken stellen / der dingen die noodsakelijck zijn. Welcke de oozsaecke is ghevveest / waerom sy in het examen van de dooz-redē tegen dien grooten Outvader Athanasium / die in de belijdenisse des ghelooffs / (welcke op synen naem is upt-ghegaen / ende van de gheheele Christenheyt geapprobeert ende goet gekent) dese questien alsoo heeft ghedefinieert / dat hy die ter salicheyt noodich te zijn / heeft ghedozdeelt / met dese dooz-reden: Wie salich vvil zijn die moet voor al gelooven, &c. Waer-over / seggheu wy / sy teghen hem alsoo upt-varen / datse haer niet en schzoomen te seggheu / dat hy de palen der billicheyt heeft te buyten gegaen, ende dat hy dooz dese syne gelooffs belijdenisse eene hooveerdige voor-reden heeft gestelt, pag. 6. B.

III. Het gevoelen der Remonst. vande oneyndelicheyt, ende al om tegenvvoordicheyt des Goddelijcken vvesens.

Int bladt 42 B. en 43 A daer sy handelen van de oneyndelijckheyt en onafmetelijckheyt Godts: van welcke bekent is wat Dozlius ghevoelt heeft / ende wat dooz een schzickelijck ghevoelen / dit syn Soci-

niaens ghevoelen van de gheheele Thristenheydt is gheoordeelt: op dat sy van syn gevoelen niet en souden ghenootsaeckt zyn te wycken/ soo betuygen sy/ dat sy niet en hebben durven definieren/ dat Godt, nae zyn vvesen, soo vvel op de aerde ende in den hemel, als buyten de selve ende buyten alle gheschapene plaetsen teghenvvoordich is. Want dat nerghens in de Schriftuere en vvort gheleesen, dat Godt nae syn vvesen is buyten den hemel ende de aerde, in alle plaetsen die men hem-selven kan in-beelden. Ende, goede Godt! seggen sy, vvie kan, de onplaetselijcke ende onverdeelijcke teghenvvoordicheyt van het Godlijcke vvesen, ende van de Goddelijcke persoonen, ick en segghe niet alleen in hemel ende in aerde, in goten, ende stinckende afgoden, in de Duyvelen, in de helle selve: maer buyten den hemel ende de aerde, in plaetsen diemen sich in-beelt, ende diemen niet en vveet offe erghens syn, ende diemen moet versieren, ende als sy versiert syn, men niet en kan verstaen, alsoo begrijpen; dat hy niet en hapert, niet en verstomt, niet en beeft, niet en schrickt: wie verstaet dit wanneer hy het seght? Van dese dinghen waerlijck vervaltmen lichtelijck tot Atheisterie.

Dit segghen sy also hatelijcker wyse/ soeckende sulcke woorden by een/ met welcke sy de leere van Gods oneyndelijckheydt souden haetelijck moghen maecken/ wiens geestelijck en eenvoudich wesen sy meynen dat besoetelt soude konnen worden/ door de verachtelickheydt der plaetsen. Doch indien Godt met syn wesen niet al om teghenwoordich is/ soo is hy in een seecker plaetse begrepen/ ende niet oneyndtlijck: waer uyt openbare Atheisterie volgt; ende niet een ydele suspicie van Atheisterie/ daer sy van spreecken.

Dat

Dat de Socinianen ontkennen de seeckere voorwetenheyt Godts van toe-koemende ghebeurlijcke dinghen / blijckt uyt de lessen Socini. Als dan den Remonstranten dit voor-gheworpen was / dat Episcopius dese questien onder die stelde / daermen pro en contra mach van disputeeren; immers of sulckx ter salicheyt noodich te vveten zy op dat Godt gheeert vverde, dat Gode soodanighe vvetenschap toe-komt: soo antwoorden sy dat hy buyten tvvijfel vvel ende vvijsselijck gedaen heeft. fol. 44. A. Ende voeghender by / dat yemandt die toe-laet datmen een saecke onder-soeckt, ende examineert, oock te kennen schijnt te gheven, dat hoe-vvel ten beyden zijden redenen zijn, die geloofweerdich ende waer-schijnlijck zijn: nochtans syn oordeel noch niet en strijckt. Sy besluyten / dat uyt desesyne woorden niet en kan besloten worden, wat Episcopius van die selve saecke heeft gheoordeelt. Waer uyt blijckt dat sy van de saecke haer ghevoelen niet opentlijck en willen belijden: anderssins hadden sy by die occasie dat behoorden te boren; op dat sy op de beschuldinghe souden voldoen / ofte bewijsen / datse calumnieus waere: ende dit is een saecke van grooten ghewichte / ghelijck een peder Christen kennelijck is. Waer de ghene die met Cicero op dat sy den menschе souden vry-maecken, hem een roover maecken van Godts eere, en durven niet bekennen dat het de salicheyt aen-gaet / te gelooven / dat God een voor-weter is van alle toe-komende dinghen. Doch laet die selve eens oordeelen / hoe dit over een komt / met haer leere van het voorghesien gheloove.

IV. Het gevoelen der Remonstr. van de seeckere voorvveetenheyt Godts, van toe-komende dinghen.

V. Offer eenige besondere nuttigheyt is tot de Godtsalicheyt in de leere der H. Dryvuldicheyt, na het oordeel der Remonstranten.

In t'blat 52. Aller ghevraeght was / waerom sy in haer Confessie geen nutticheden voort en brachten

van de leere der H. Dryvuldicheyt: **daer sy nochtans betuyghden dat in andere hooft-stucken der leere eenighe nuttigheden van haer aen-gheteeckent werden: op dat sy daer door de dinghen die ter salichept ghelooft moeten werden / souden onder-schepden / van de andere: soo antwoorden sy:** dat hy sinne-loos is die hier nieuwe nuttigheden soude versieren, buyten de ghene die sy in den artijckel van Godt hadden aenghemerckt. **Het welck in dien 't waerachtich is / overmits de Joden ende de Turcken eenen Godt ghelooven / ende sy hem oock alle de eygenschappen toeschrijven waer van ghesproken is / soo hebben sy de selve nuttigheden ter salichept uyt haer leere van Godt; die de Christenen hebben.**

VI. VVelcke de straffe sy, die Godt Adam ende syne nakomelingen ghedreyght heeft nae het ghevoelen der Remonstranten.

Over het 7 Capittel van de Censure fol. 83 daer sy handelen van de straffe der sonde Adams / aen welcke hy uyt kracht van Godts dreyghement schuldich was / beschrijven sy de eeuwighe doodt **te zijn / een schepdinghe van lichaem ende ziele / die nimmermeer en sal eyndighen / ende een straffe alleen der derdinghe van de salichept** sonder eenighe straffe van gevoelen ofte van smerte; **haere woorden zijn dese** door de eeuwighe doodt dan, die Godt Adam en syne naekomelingen ghedreyght heeft, en vvillen de Remonstranten niet alleen niet uyt-sluytende doot die tijdtlijck op de tvveede vvijse vvort genaemt, **(sy noemen nu de doot op de tweede wijse tijdelick / welcke inden tijdt wel den mensche over-komt / maer nochtans alsoo duert dat sy nimmermeer en eyndicht /** ofte de scheydinghe van lichaem ende ziele, ofte de destructie des gheheelen t' samen ghevoeghden menschen) maer vvillen die oock daer onder begrepen hebben: ende noemen de selve eeuvvich, om dat sy nimmer-

meer

meer en ſoude eyndighen, ende ghevought ſoude zyn met een eeuvvighe ſtraffe der dervinghe van de ſalicheydt. **Sy hadden 't ſelve oock te voren gheſeght op het 5. cap. fol. 57. b. namelijck dat de woorden** ghy ſult den doodt ſterven, de lichamelijcke doodt beteeckenen ofte de ſcheydinghe van ziele eñ lichaem, voor de vvelcke alle de qualen gaen, die de menſchen tot den doodt bereyden ende leyden, ende op vvelcke daer naer de eeuvvighe ſtraffe der dervinghe, dat is een eeuvvighe dervinghe van het aenſchouvven Godts, ofte van ghenade ende heerlijckheyt volght, **ende ſy ontkennen** dat aen Adam erghens ghedreyght is, de eeuvvighe ſtraffe des ghevoelens, **ofte der helſcher ſmerten. Dese leere is tot noch toe / den Chriſtenen onbekent ghebleeft upt-ghesondert den genen die van Socino haren naem hebben: waer upt volght datter een eeuwighe doodt is / sonder de vereeninghe van ziele ende lichaem: waer mede de op-ſtandinghe upt den dooden ontkent wordt / voor Adam ende ſyne naekomelinghen / indien hy in den ſtaet der ſonde waere gebleven. Waer upt oock volght dat haere ziele nae den doot geen ghevoelen van eenighe ſmerte en heeft: 't welck Socinus heeft ghedreven. Daer volght oock upt dat die gene / dien het Euangelium nopt voor-ghestelt en is / niet en ſullen op-ſtaen / ende dat ſy in de ſchepdinghe van ziele ende lichaem (welcke van de Socinianen voor een vernietinghe ghehouden wordt) ſullen blijven in eene ſtraffe der derdinghe ofte ontberinghe der ſalicheyt / ſonder ghevoelen van eenighe ellende: welcke dinghen over een komen met het boexken** de Concordia Eccleſia **pag.** 36. **alwaer dē Autheur** ontkent, dat die op eenige wijſe worden gheſtraft, welcken de ſtemme der ſalich-

lich-makender leere noyt en is ter ooren ghekomen: maer dat ſulcke in haren ellendighen ſtaet alleen gelaten worden, daer aen ſy door het lot ofte gheleghentheyt van hare gheboorte ghebonden zijn.

VII. Of de erf-ſonde een eygentlijck genoemde ſonde ſy, oock een ſtraffe der ſonde: beyde ontkennen de Remonſtranten.

In't 84 bladt A. en B. hoe-wel tot noch toe met een eenſtemmich ghevoelen / niet alleen der Ghereformeerde / maer oock der Paus-ghe ſinde ſelve / ghelooft is / dat in alle de naekomelinghen Adams eene eygentlijck ghenoemde ſonde door-gegaen is / die de erf-ſonde **ſoo wel van de oude / als van de hupdendaeghſche Chriſtenen wordt ghenaemt: 't welck teghen de Pelagianen als een fundament van onſe vernederinghe / ende van de erkenteniſſe der ghenade Godts ſtant-vaſtelijck is verdedicht; ſo heeft het evenwel den Remonſtranten behaeght / dat ſy deſe haere leere ſoutmoedelijck ſouden ſtellen / teghen de eenſtemmicheyt der Schriftuere ende der ganſcher Chriſtelijcker kercke:** Dat de ſonde Adams den naekomelinghen in dier voeghen van Godt niet en wordt toe-gerekent: al of hy haer waerlijck ſchuldich hielt der ſonde ende der ſchult die Adam begaen heeft: noch dat door de beroovinghe der ware gherechticheyt in alle kinderen Adams, eer ſy ſelve de daet der ſonde begaen, niet en is ghebleven eenighe ſonde die waerlijck ſoo genoemt wordt: noch dat in haer uyt de ſonde Adams yet is, 't welck des toorns Godts eygentlijck ſoo genaemt weerdich is: noch dat het gene uyt den ſondighen Adam in haer is voort-gheſet, in haer een eygentlijck ghenoemde ſtraffe ſy der ſonde, &c. **Ende beſlupten 't met deſe woorden:** Soo en houden ſy dan de erf-ſonde, noch voor een eyghentlijck genoemde ſonde, die de naekomelinghen Adams des toorns Godts weerdich ſoude maecken: noch voor een

quaet

quaet, dat op de vvijse van een eyghentlijck genoemde straffe van Adam in syne nae-komelinghen doorgaet.

VIII. Of de sonden die op de eerste sondē volghen, eygentlijck genoemde sondē syn.

In't 86 bladt B; loochenen de Remonstranten dat die daden welcke volghen op de ontblootinghe ofte beroovinghe van de gherechticheyt, **om de begangheu sonde**/ formelijck ofte eyghentlijck sonde zyn: welcke namelick die tot de straffe soude verbinden diese begaen. **Soo en heeft dan Adam/ nae haer ghevoelen/ naer dat hy de oorspronckelijcke gherechtichept verloren heeft/ niet formelijck konnen sondighen: noch vermeerderinghe van straffe verdienen. Waer upt oock volght/ dat de boose Engelen/ die door de sonde de gherechtichepdt hebben verloren: en aen welcke Godt de ghenade niet en heeft ghegeven/ waer door sy upt de sonde konden weder op staen/ naer haren eersten val niet meer en hebben ghesondicht/ ende dat de dupbelen in geene hare daet meer formelijck ofte waerlijck en sondighen.**

IX. Geene kinderen en hebben sonden, ende en vvorden door Christi Gheest niet vveder-geboren, na het ghevoelen der Remonstranten.

In't 87 bladt A; dryven sy dat ghene onmondige kinderen bequaem en zyn om de werckinghe des H. Geests deelachtich te worden: ende ontkennen dat eenighe hoedanichepdt der gherechtichepdt in haer soude worden vernieuwt/ daer sy by-voughen: ende en verschilt niet ofte dese kinderen zyn van gheloovighe ofte van ongheloovighe, want der onmondigher kinderen onnooselheyt, ten aensien dat sy kinderen zyn, is even de selve. **Soo en isser dan tusschen de kinderen der Christenen/ Joden/ Turcken/ ende Heydenen/ by den Remonstranten gheen onderschepdt in het deelachtich worden der ghenade Christi/ hoe-wel sy't dan daer voor houden/ dat dese geen sonde onder-worpen en zyn/ noch eenigher straffe schuldich/**

dich/ noch des Geestes der weder-ghebooꝛte deelachtich/ soo segghen sy nochtans datse dooꝛ Chꝛistum salich wooꝛden/ van welcken de Schꝛiftuere seght/ dat hy ghekomen is om de sondaren salich te maecken, ende dat hy Jesus is ghenaemt/ om dat hy syn volck soude salich maecken van hare sonden.

X. De Vaders onder 't oude Test. en hebbē niet verstaen dat Christus een geestelijck Koninck zyn soude, na het oordeel der Remonstrant.

In't 91 bladt A/ loochenen sy datter eenighe plaetse is uyt de vvelcke blijcken kan dat het gheloove in Christum die sterven soude onder het oude Test. directelick ende opentlick is gheboden, ofte gheoeffent ghevveest: **daer den Apostel nochtans dickmael verhaelt/ dat hy van Chꝛisto niet en hadde gheseght buyten het ghene Moyses ende de Pꝛopheten dooꝛseght hadden dat gheschieden soude. Ende int beginsel van't vijfthiende Capittel van den eersten bꝛief tot den Cooꝛinthen**/ dat Christus gheslorven is ende opgestaen nae de Schrift. **fol. 125. ontkennen sy** geloofvveerdich te zyn **dat Zacharias de Vader Johannis des Doopers/ in synen Loflangh daer hy Chꝛistum dooꝛ een Koninck erkent**/ van doen aen den Messiam heeft erkent voor een gheestelijck Koninck; **jae het selve segghen sy oock beneffens Zacharia van Maria de moeder Chꝛisti/ ende van Simeon fol. 121. B. al of sy in hare lof-langhen niet eens en hadden gedacht/ ende niet en hadden ghevveten dat hy sterven soude dooꝛ de sonden der werelt/ ofte dat syn rijck geestelijck zijn soude.**

XI. De Remonstranten ontkennen, dat het gheloove ende de vveder-geboorte ons komt van de verdienste Christi.

In't 95 bladt A/ **segghen sy**: datter niet onghe-rijmder, niet ydelder en is, dan datmen de verdienste Christi soude toe schrijven, dat hy ons het gheloove ende de vveder-gheboorte verdient soude hebben. **Waer upt volght dat de kercke van Godt om de verdienste Chꝛisti wille/ niet en kan begeeren en bidden/**

dat

dat hy het gheloove ende de weder-ghebooꝛte geve/den genen die noch van het gheloove vꝛemt zijn: ende dat wy onse weder-ghebooꝛte niet en moeten Chꝛisti verdienste toe-schꝛyven. Welcke dinghen of sy dienstich zijn om de liefde der Menschen teghen Chꝛistum te verwecken/ kan een peghelick ooꝛdeelen: ende insonderhept de volghende wooꝛden; sulcken kracht de verdienste Christi toe te schryven, is de natuere der gantscher Euangelischer leere, vvelcke in gheboden ende beloften bestaet, ende de eygenschap des geloofs ende der gheheeler ghehoorsaemheyt verloochenen: Ja sy seggben / dat de kracht der verdienste Christi, indien die het succes ofte de uyt-komste beteyckent, gheheel ende alleen by ons staet, ende dat het anders niet zijn en kan. fol. 56. A.

XII. Christus koude vvel een Koninck ghebleven hebbe al en vvaerder niemant gheloovich ghevvorden, na het oordeel der Remonst.

In 't 101. bladt B; stellen sy een verghelijckinghe tusschen de Koninghen der aerden/ ende den Koninck Chꝛistum. Waer in sy Chꝛisto niet anders toe en schꝛyven in het verkꝛijghen van onderdanen/ dan den Koninghen/ welcke hare ondersaten selve sich niet gehooꝛsaem en maecken. Want ghelijck een Koninck rechte macht heeft over zijn onder-saten/ 't sy dat sy onderdanich zijn/ ofte niet/ ende daer in is de eere des Koninckx ghelegen: alsoo houden sy dat Chꝛistus gheen ander Koninclijcke eere en heeft; dan de macht/ die hy ook teghen de weder-spannighe soude hebben: want also spꝛeecken sy: Dese Koninckljcke eere soude Christo den Heere gheheel blyven, al en vvare daer niemant, die hem gehoorsamen wilde, noch Christi heerlicke verdienste en soude daerom niet te minder zyn, al en vvaer daer niemant ('t welck nochtans nimmermeer en sal gheschieden) die syner verdienste deelachtich zijn wilde. Daer uyt volght/ dat Chꝛisto als Koninc

geen eere daer door en ghelchiedt / wanneer wy hem ghehoorſamen: om dat ſy achten / dat Chriſtus ons niet meer tot ſyne ghehoorſaemhept en brenght dan de Koninghen hare onder-ſaten: daerom ſegghen ſy fol. 103. B; dat het niet en was nootſaeckelijck, op dat hy ſoude een Koninck ofte hooft zijn, datter eenighe tot ſyne onder-ſaten ofte leden ghemaeckt wierden. Ende fol. 238. B. Al of namelijck Chriſtus van zijn Koninckliycke vveerdicheyt ſoude berooft vvorden, in dien het gebeurde dat ſyne onderdanen alle ende yegelijck van hem af-vveecken, ofte van haer ſelven, ofte van andere verleydt ſynde, het ſelve verhalen ſy in 't langhe fol. 239. A.

XIII. De menſchen vvort niet alleen door het gheloove op de verdienſte Chriſti rechtveerdich maer oock de goede vvercken, na het geloove der Remonſtranten.

De leere van de rechtveerdich-maeckinghe des geloofs is tot noch toe in alle proteſteerende ende Ghereformeerde kercken ghevveeſt / ende is noch / dat wy om niet gherechtveerdicht worden door de ghenade Godts in Chriſto / welcke ons de gherechtichept ende ghehoorſaemhept Chriſti toe-reeckent. Item dat het rechtveerdich-maeckende geloove ſiet op de beſondere barmhertichept Godts / waer door hy ons onſe ſonden vergeeft / ende Chriſti gherechtichept toe-reeckent. Dat oock het gheloove ons niet en rechtveerdicht voor ſoo veel het een werck is / hoe-wel het een werck is / maer voor ſoo veel het de verdienſte ofte voldoeninghe Chriſti aen-neemt. Dat deſe leere van Socino is verkeert is een yeder bekent. Noch Socinus en ontkent in ſyne Schriften niet / dat hy van alle Ghereformeerde daer in verſchilt. Maer de Remonſtranten ſegghen pag. 114. A; in dien yemandt die dinghen die van Socino in deſe materie worden geſeght ſonder gunſte ende ſonder haet over-weeght die ſal willens onwillens eyndelingh moeten bekennen

kennen dat hy in de ſubſtantie ſelve met den Ghereformeerden eens is, blijvende dit verſchil alleen overich, dat hy de ghehoorſaemheyt noemt de forme des gheloofs, daer de Ghereformeerde kercken de ſelve eene vrucht des gheloofs noemen: **het welck ſy segghen van geen ghewichte te zijn.** Wie ſoude segghen ſy een ſier daer om gheven. **Doch overmits ſoo wel ſy als de Socinianen dzijven** / dat ons gheloove ſelve met de wercken ghehouden wordt voor de gherechticheyt, daer door vvy gherechtveerdicht vvorden: ende ſy niet en onder-ſcheyden tuſſchen de maniere op de vvelcke het gheloove vvordt by Paulum gheſeght ons te rechtveerdighen, ende de goede vvercken ons vvorden gheſeght te rechtveerdighen by den Apoſtel Iacobum, **jae ſpotten ghenoeghmet het onder-ſchept dat tot noch toe van alle recht-ſinnighe daer over wozdt ghebzupckt: ſoo en iſſer niemant onder de Ghereformeerde** / (**ſelfs niet onder den Lutheranen**) **dien wy niet geerne tot eenen rechter hier van en ſullen ontfangen: namelijck oft niet waraghtich en is 'tgene wy haer hebben tegen-gewozpen** dat ſy haer tegen alle de Gereformeerde kerckē, inden artijckel vande rechtveerdichmakinge hebben gheſtelt. **Maer om dat ſy dit ſeer wijtloopelijck doen in 't geheele** 10. **en** 11. **cap. ſoo en bzengen wy geene beſondere plaetſen hier te voozſchijn. Doch wanneer ſy** onſe gehoorſaemheyt ſtellen in de plaetſe van Chriſti gehoorſaemheyt, **'t welck ſy al om doen** / **ſoo en is hier geen ander bewijs toe van noode. Want geen Ghereformeerde en heeft tot noch toe gheſept** / **dat wy** door onſe gherechticheyt gerechtveerdicht vvorden, **maer wel dat die ghene die gherechtveerdicht zijn** / **haren** rechtveerdich-maecker daer door verheerlijcken.

Fol.141.A;bekennen sy/ dat sy sulcke geerne willen verdraghen, die van soo teer een conscientie zijn, ofte van jonghs aen soo bericht, dat sy ghelooven, dat geen Christen selfs oock niet die in het ampt der overheyt is, en vermach bloet te storten, ofte capitale straffen den quaedt-doenderen aen te doen.

XV. Of de vvet der thien geboden eenen vol-maeckten regel onses levens is.

Hoe-wel onse Heere Jesus Christus de somme van de gheheele wet der thien gheboden / begrepen heeft in dese twee hooft-stucken / namelijck in de liefde Godts van ganscher herten / ende onses naesten ghelijck ons selven: ende de selve wet voor-ghestelt heeft tot eenen vol-maeckten regel van een vol-maeckt leven: nochtans dryven de Remonstranten fol.142.A; datter niet aen gheleghen en is, of een Christen gelooft dat de wet der thien gheboden eenen volmaeckten regel van het Christelijck leven begrijpt ofte niet. **Sy dryven oock /** dat in de wet der thien gheboden, van onse eygen richtinge ofte verloocheninghe, van de gheduldicheyt in het cruyce, van het ghebruyck der goederen in desen leven, niet een tittel voor-ghestelt wordt.

XVI. Godt en onderscheyt den menschе niet alleen, maer oock de menschе hem selven door synen vryen vville, nae het oordeel der Remonstranten.

Teghen de leere des Apostels; waer door hy dickmael de ghenade Godts prijst / op dat niemandt en roeme, **ende loochent dat de menschе** hem selven onderscheyt, **fol.144.B. segghen sy opentlijck /** datter niet waerachtigher en is, dan dat de menschе gheseyt wordt hem selven te onder-scheyden. **Ende daer nae als sy twee conditien daer by ghevought hadden / segghen sy /** dat het dan ghenoegh sy dat de menschе dese syne onder-scheydinghe Gode toe schrijft als den oppersten en den eersten, maer niet als den eenighen autheur: **ende dat teghen den Apostel Rom. 2. vers. ult.** welcker **(namelijck in-wendighe beschry-**

denisse

denisse) lof niet en is uyt den menschen, maer uyt Godt. **Item Rom. 9. vers. 16.** ten is niet des ghenen die wilt, noch des ghenen die loopt, maer des ontfermenden Godts. **Hier teghen segghen de Remonstranten/** ten is niet des ontfermenden Godts (namelijck als des eenighen autheurs) maer oock des willenden en loopenden menschen.

XVII. De Remonstranten leeren dat vvy niet en bidden om vergheveniſſe van de erf-ſonde.

Onder onse schulden, **daer mede wy der rechtveerdichept Godts straffe schuldich zyn/ hebben alle Christenen al om/niet alleen de Gereformeerde/ maer oock de Paus-ghelinde ghetelt de erf-sonde / ende de aenghebooren begeerlyckhept. De Remonstranten daeren-teghen segghen stoutelyck fol. 148. B;** als Christus bevolen heeft te bidden, vergeeft ons onse sonden, dat sy haerselven niet en konnen in-beelden dat hier eenighsins wort gesien op de erffelijcke verdorventheyt: **de oorsaecke is om dat sy alrede te voren hebben gheleght/ dat de selve verdorventhept geen straffe weerdich en is.**

XVIII. De Remonstranten segghen dat Christus vvel konde synen vader niet gehoorsaem zijn, ghelijck oock de Engelen in den hemel nae haer ghevoelen Gode geen rechte ghehoorsaemheyt en bevvijsen, soo sy niet en konnen sondigen.

Fol. 189. B. disputeeren en besluyten sy/ dat Christus den wille synes baders van syne sendinghe tot onser salichept wel konde niet ghehoorsaem zyn/ ende dat hy niet en soude hebben ghesondicht / al en hadde hy niet ghehoorsaem gheweest/ ende fol. 190. segghen sy/ dat het geloove der gener die miraculeuser wijse worden bekeert, geen deucht der ghehoorsaemheyt en is: ende dat de ghehoorsaemheyt der Engelen die nu in den hemel zijn, geen eygentlijck ghenaemde ofte formele ghehoorsaemheyt en is; **in dien wy seghghen dat de eerste niet en hadden konnen onbekeert blyven / ende de Engelen niet meer en konnen sondighen. Waer upt volght / in dien haer gheloove en boetveerdichept eene ghehoorsaemhept is / ende de**

daden der Enghelen / die den wille Godts doen / lofweerdich zyn: dat sy beyde konden / ende dat de goede Enghelen nu noch konnen onghehoorsaem zyn / ende sondighen.

XIX. De vrage of de selve lichamen hier naemaels sullen op-staé, mach vveersijdts ghedisputeert vvorden, nā het oordeel der Remonstrant.

Fol. 209. Op de vraghe / of de selve onse lichamen sullen vveder op staen, of andere lichamen die Godt sal scheppen, antwoorden sy: dat van beyde zijden waerschijnelicke redenen zyn: ende dat dit verschil niet en kan ghedecideert ofte neder-gheleght worden, soo langhe als het niet seeckerlijck bekent en is, of dit lichaem een wesentlijck deel des menschen is ofte alleen een instrument van de wesentlijcke siele voor soo veel sy in dit leven des selfs dienst van noode heeft, sy brenghen dan noch Calvinum voort / upt synen 103 brief daer hy Lelio Socino antwoordt / die houdt dat dese questie veel meer onder de curieuse, dan onder de nuttighe moet ghestelt worden: welcken brief niemant en sal lesen die niet en sal sien dat Calvino onghelijck gheschiet. Want hoe-wel hy segt dat dese questie / voor soo veel sy van Socino wordt ghemoveert curieus is / soo decideert hy nochtans de saecke selve alsoo upt Godts woordt / dat hy het daer voor houdt / dat de waerheydt des artyckels des gheloofs van de opstandinghe des vleeschs anderlins niet en kan vast ende seecker zyn. Ende hier houden sy datmen pro ende contra mach disputeeren / offer een opstandinghe des selven vleeschs sal zijn ofte niet.

XX. Of den doop eenen segel sy vande verghevinghe der sonden, mach pro ende contra ghedisputeert vvorden by de Remōst.

Dat ons inden doop / nae de instettinghe Christi / wordt verseghelt de rechtveerdicheydt die hy ons verworven heeft / ghelijck Paulus spreeckt van de besnydenisse / Rom. 4. hebben tot noch toe alle ghereformeerde kercken ghelooft / ende dat dese is de voornemste

kracht

kracht des doops hebben sy eenstemmelick gheleert. Dit ghevoelen hoe-wel de Remonstranten niet en verwerpen/ nochtans soo spreecken sy daer aldus van fol. 252. **A.** Sy en schamen haer niet te bekennen, dat sy gantschelijck eenen af-keer hebben van de scherpicheyt dier menschen; vvelcke, in dien moghelijck yemant, anderssins vroom en Godsalich, nae dat hy alle neerstigheyt, die hy daer toe met voorsichtigheydt heeft konnen brenghen, gebruyckt heeft, niet gelooven en kan, ofte van hem-selven verkrijghen, dat hy geloove, dat den doop tot eenich ander eynde soude dienen, dan om daer mede te betuyghen dat hy het quaet leven, 't welck hy te vooren gheleydt heeft wil verlaten en een beter leven beginnen: dat is, dat den selven doop niet anders en is dan een Sacrament der bekeeringhe, welcke, segghe ick, souden ghevoelen dat sulcke daerom onverdraghelijck zijn, ofte van de ghemeynte behooren af-ghesneden te worden. Dat sy verre, het teghen-deel hebben de Remonstranten dickmael betuygh, ende sy betuygen het selve dagelijcks metter daet in hare ghemeynten.

XXI. Gelijck oock, of den doop moet bedient vvorden aen de kinderen.

Sy voeghender een wepnich daer na by / dat ter geen bevel noch exempel in de heylighe Schriftuere en is, waer uyt de noodtsaeckelijckheydt van den kinder-doop vastelijck en onghetwijffelt kan besloten ofte beweert worden, **en fol.** 254. **B. seggen sy/** dat sy gheen reden en sien, waerom het gevoelen der ghene, die niet en achten, dat den kinder-doop nootsaeckelick in de kercke Christi, als van hem geboden, ofte als een middel moet onder-houden worden, voor onverdraeghlijck moet gheoordeelt zijn, ende derhalven dat de kercken-dienaers, die den doop aen de kinderē van wegen hare conscientie niet en durvē ghe-

ghebruycken, ende daer-en-tuſſchen andere die hem ghebruycken, 't ſy nae conſcientie ofte na oude overleveringhe ende ghebruyck, ofte na ghewoonlijcke wijſe, zijn bereyt te verdraghen, evenwel voor ware ende wettelijcke herders Chriſti moeten ghehouden worden. **Waer upt blijckt dat de kinder-doop by haer een queſtie is daermen** pro **en** contra **mach van diſputeeren / ende dat al wat teghen de wederdoopers vooz deſen is ghediſputeert ende noch ghediſputeert wozdt / met deſe wepnighe woozden wozdt te niete ghedaen / op dat ſy alſoo dooz deſe konſte de Socinianen en herdoopers tot haere ghemeynſchap ſouden trecken.**

XXII. De overheyt en heeft maer macht over de publijcke kereken, maer geene over de ſecten ende hare exercitien, vvanneer ſy haer maer ſtil en draghen, nae het huydendaeghs ghevoelen der Remonſtranten.

Fol. 262. en 263, daer ſy handelen van de dwinghende macht der Overheyt ontrent de oeffeninghe der religie / laeten ſy maer toe / dat de Overheyt haere vleeſchelijcke en dwingende macht ghebzupcken mach over de publijcke perſoonen / plaetſen ende bedieninghen / ende met de ſelve macht na haer ampt de ſulcke moghen ſtraffen / die ſonder conſent ofte bevel der Overheyt, in publijcke plaetſen, publijcke bedieninghen willen oeffenen, ofte die in de ſelve plaetſen geoeffent worden, onder wat pretext ofte ſchijn het cock ſy, ſouden durven troubleren. **Doch ſy dzijven /** dat buyten de publijcke plaetſe den Overheden geen recht, geene dwingẽde macht toe komt over de conſcientien ofte handelinghen der private perſoonen welcke religie ende conſcientie halven alleen gheſchieden. **Dit verklaren ſy alſoo /** dat de Overheyt geene dwinghende macht en mach ghebruycken, welcke ſoude verhinderen de Godts-dienſtighe oeffeninghen der onder-ſaten, vvelcke dienen om dit ghevoelen ende deſe belijdeniſſe in haer te verſtercken,

ken, ende daer de onder-saten van ghelooven, dat sy door de wet Godts aen verbonden zijn, in private ofte eygene plaetsen, &c. ende dat dese met publijcke macht te willen beletten ofte troubleeren, is den conscientien gewelt aen-doen. Waer toe dese dingen strecken kan den Overheden ghenoegh bekent zijn. Namelijck / dat allen secten vryghept van by een te komen toe-ghelaeten werde / upt-ghenomen alleen in die plaetsen / die door ordinantie der Overhept publijck zijn: anderlins al quamender duysent by een met opene deuren in een particulier huys ofte in particuliere ghestichten hier en woydt nae haer ghevoelen geen publijcke by-een-komste ghehouden / daer nochtans de voornaemste onder haer publijcklijck voor desen hebben betuyght dat sy van de macht der Overhept veel anders ghevoelden.

Nu dewijle het seecker is / dat alle de Socinianen ghelooven / dat hare leere waerachtich is / ende een noodtsaeckelijck voedtsel tot harer versterckinghe / soo volght daer upt / in dien de Overhept verbiet / dat dese in besondere plaetsen souden by een komen / om hare Godts-dienstighe oeffeninghen / tot versterckinghe van hare belijdenisse te pleghen / daer aen sy upt kracht van de wet Godts meynen verbonden te zijn / ende waer van sy aen hare Ziele anders te gelooven niet en konnen verwerven / ('t welcke nu den regel is van de noodighe verdraeghsaemhept by de Remonstranten) dat segghen wy / de Overhept nochtans geene dwinghende macht meer en heeft teghen sulcke hare handelingen / waer van wy de Overhept het oordeel selve laten bevolen zijn. Dese poincten dan hebben wy tot hier toe / upt vele andere ghetrocken / ende voor desen tijdt by een ghestelt: welcke wy geerne het examen van alle

Conclusie ende besluyt.

Ghereformeerde kercken ende Academien onderwerpen / ghelijck wy oock op der selver oordeel ons beroepen / selfs niet uyt-ghenomen de kercken ende Academien der Protestanten in Duytlandt. Ende wy en twijfelen niet / of alle vromе sullen al om / nae dat sy dese Apologie der Remonstranten sullen hebben ghelesen ende over-woghen / over soo vele profane nieuwicheden / ende godloosheden / haer-selven ontsetten.

Ia komt Heere Iesu, verdedicht uwe saecke.

Een By-voughsel tot den LESER.

CHristelijcke Leser. Alsoo wy dese voorgaende extracten den Drucker hadden gegeven / op het goet vinden van eenighe aensienlijcke soo politijcque als kerckelijcke persoonen / om de selve aen een yeghelijck bekent te maecken / soo is ons in handen ghekomen een seecker boexken: waer in het schijnt dat op dese extracten van eenighe Remonstranten / nochtans sonder name / soude worden gheantwoordt / ende meynden daerom van dese moeyte van uyt-gheven te zijn ontslaghen. Doch als wy op het selve wat nader hadden ghelet / soo hebben wy terstondt ghesien dat dese luyden eenen groven misslach hebben begaen ('t sy sulcks wetens ofte onwetens gheschiet is) want dese haere artijckelen (daer sy anders ook seer slechtelijck ende calumnieuselijck op antwoorden) en zijn onse extracten niet / ghelijck haer

haer opschrift verkeerdelijck mede brenght: maer zijn eenighe wepnighe plaetsen die Doctor Festus Hommius Regent van't Collegie der Hoochmog. Heeren Staten van Hollandt/voor desen upt haere Apologie bp een heeft ghebracht/ alleen daer toe dienende / om te bewijsen dat de Remonstranten nu wel met andere secten ende insonderheyt met den Socinianen kerckelijcke ghemeenschap konnen en willen houden/ maer niet met onse Kercken / die de Voetsche decisien (soo sp spreecken) aen-hanghen. Wat D. Festus belanght die sal de reste lichtelijck konnen weder-legghen / ende verantwoorden 't ghene hp haer heeft aen-gheleght: maer het ghene van ons dies-aengaende in het eerste deel van onse extracten wort aengheteeckent / is van haer soo klaer ende soo bitter ghestelt / dat sulcke glosen als sp teghen D. Festum hier voort-brenghen/ daer op gheenslins en konnen passen / want het en komt hier op gheenen upt-ghelaten sic, noch op geenen dit ofte dat aen. Waer het komt insonderheydt daer op aen / of sp in dese hare Apologie niet en betupghen / dat sp de Socinianen / die benevens vele andere ketterijen / oock de ware ende eeuwighe Godtheyt Christi / ende spne heylsame voldoeninghe voor onse sonden verloochenen / niet berept en zijn tot haere ghemeynschap toe te laeten / ende of sp sulcks in der daet niet in het werck en stellen: ende alsoo eenen wech openen / waer door dese secte in onse Republijcke benevens andere secten / moghe in-komen / die tot noch toe eenen grouwel is ghebeeldt voor de gheheele Christenheyt / wat uptwendighen schijn van leven sp oock souden moghen hebben: Waer van oock de Theologische Facultept tot Leyden / aen de Hoogh-moghende

Heeren Staten Generael/ al in het jaer 1598 wel heeft gheadviseert/ datse het Turckendom aldernaest komt? Waerom de Regieringhe van dien tijdt/ die twee Sociniaensche Predicanten Ostorodium namelijck ende Vaydovium/ die van Socino selve onder het dexel van Pedagogien/ hier te lande gheseonden waren/ om dit fenijn hier te stropen/ het landt heeft verboden/ ghelijck Wtenbogaert ende andere onder haer ghenoegh bekent is. Wat nu voorts de plaetsen aen-gaet/ die wy upt hare Apologie voortbrenghen/ om te bewijsen dat sy met de Gereformeerde kercken (die sy Calvinische kercken noemen) geen ghemeynschap meer en willen houden/ jae ock selfs upt den hemel stupten de ghene/ die van de hare onder ons haer stille draghen/ dese plaetsen/ (segghen wy) zijn ock soo klaer als den dach/ ende en verschoont haer niet/ dat sy in hare antwoorden nu twee conditien daer by voeghen; namelijck/ soo lange onse kercken hare leere daer in sy van de selve verschillen voor noodtsaeckelijck houden/ ghelijckse in de Decisien te Dordrecht is ghestelt/ ende soo langhe het ketter-straffen ofte ketter-dooden van de selve onse kercken wordt voor-ghestaen. Want van het ketter-dooden/ op dat wy van de laetste conditie eerst spreecken/ en is op de Synode tot Dordrecht nopt ghehandelt/ veel min eenigh beslupt ghemaeckt/ noch in eenighe Synode der Gherefotmeerde kercken hier te lande; noch en is ock opt van weghen de kercken daer toe verloeck ghedaen/ aen eenighe Gherefotmeerde Overheydt van dese provincien. Soo is dan dit een verlierde ende op-ghenomen saecke. Wel is waer dat de Synoden ende kercken somwijlen aen haere wettelijcke Overheden hebben verlocht/ dat de stoutich-

heyt

tichepdt van eenighe secten hier te lande / ende met naemen der Remonstrantsche (die oock boven dien voor eene factie van de Regenten des landts/voor deselen in haren staet is verklaert) door de authoriteyt der selve Overheden worde in-ghetoomt/ ende haere solemnele vergaderinghen door ghevoughelijcke wegen verhindert / maer tot sulcke extremitepten en zijn sy by de kercken nopt versocht/ veel min tot eenigen conscientie-dwanck over de hupsl-gesinnen ofte besondere persoonen / ghelijck in het Pausdom gheschiet. Ende dat het oock den Christelijcken Souverepnen overheden toe-komt/over den upt-wendigen Godsdienst een wakende ooghe te houden/ende al te weeren wat den waren Godsl-dienst/daer de selve Overheden professie van doen/ verstoort ofte verhindert / en hebben gheen gereformeerde kercken opt ontkent / ende de practique die wy daer van hebben in de loflijcke exempelen des ouden Testaments/die Wtenbogaert selve * bekent/ dat van den Overheden onder't nieuwe Testament behoozen na-ghevolght te worden / ende de exemplen die wy daer van hebben in de eerste ende beste Christenhept onder den Godtsalighe Keyseren ende Koninghen/ zijn daer van openbaer / ende de Confessien van alle de Euangelische ende Gereformeerde kercken / waer van de woorden in het selve boeck fol. 112 ende volgens / van Wtenbogaert oock meest by een te vinden syn/ bewijsen oock het selve onwedersprеeckelijck. want dat sy nu dese op sicht/ ende macht der Overheden bellupten ende bepalen aen de publijcke tempelen/ is spottelijck van haer ghedaen /ghemerckt sy alsoo niet en hebben gesproocken/ wanneer Wtenbogaert syn boeck heeft ghеschreven /ende wanneer de placcaten van Wtrecht ende Schielandt tot haeren

* In't boeck van't Ampt der Overheyt, &c. fol. 80 ende volgens.

voordeele ghemaeckt zijn ghewees. Dese hare exceptie geeft ock den voet aen alle turbulente geesten die haer de macht der Overheden souden willen ontrecken. Want sy en behoeven / nae dese maxime / maer upt de publijcke tempelen te blijven / ende haer selven besondere secten / onder het decksel van conscientie / opte richten (ghelijck de Remonstranten nu doen) om van de dwinghende macht der Overheden in de kercken ontslaghen ende vry te worden. 'T welck of de Regenten des landts alsoo sullen konnen verstaen / laten wy hare wijshept bevolen. Wat nu de ander conditie aengaet / waer mede sy de onverdraghelijckheyt van de leere der Gherefotmeerde kercken soecken te bewijsen / namelijck dat de Dortsche Synode dese verschillighe artijckelen nu voor nootsaeckelijck heeft verklaert / is even onghefondeert / dewijle de selve leere / die in de Synode van Dordrecht (ten overstaen van de ghedeputeerde van meest alle de Gherefotmeerde kercken) voor soodanighe verklaert is / met verwerpinghe van contrarie ghevoelen / ock altijdt te voren van de selve Gherefotmeerde kercken voor nootsaeckelijck is ghehouden / ende aen-ghenomen ghewees / als vastelijck in Godts woordt ghegrondt ende voor-ghestelt, ghelijck sulcks blijckt upt de onder-teeckeninghen onser Confessie die alle kercken-dienaren hier te lande / ende onder die ock Wtenbogaert / ende Arminius selve langhe te voren hebben ghedaen / ende ock upt de kerckelijcke Procedueren ende Censueren der Synoden ende kercken-raden / gheoeffent teghen de ghene die van dese ghesonde forme van leere wilden wijcken / als teghen Coolhaes over 50 jaren tot Leyden / teghen Blockhoven tot Vtrecht / teghen Hermannus Herbertsz. ter Goude /

teghen

teghen Cornelis Wpgaertsz. tot Hoorn / ende dierghelijcke / over welcker eenighe Wtenbogaert selve heeft gheleten; die oock met publijcke resolutien des lants zijn goet-gekent ende bevesticht / ende nochtans en hebben sy daer na niet dan van onderlinghe verdraeghlaemhept ghesproken. Doch de Remonstranten nemen ende plaesteren dit / soo sy 't verstaen / soo langhe sy by hare lasteringhen ende vreemde leeringen waer van een goet deel in dese extracten begrepen zijn / sullen willen blijven / soo en ist de Ghereformeerde gemeynte / noch hier te lande noch elders moghelijck / dat sy kerckelijcke ghemeynschap met haer souden onderhouden; veel min op eenen predick-stoel met haer konnen staen / ende ware sulcks oock tegen Godts openbaer woordt / ende teghen de exemplen van de rechtsinnighe oude / ende van de Ghereformeerde kercken hupdensdaechs / daer by wy het voor desen tijdt laten blijven / berepdt zijnde verder bewijs hier van te doen. Wanneer sulcks van ons sal worden verepscht / ofte de gheleghenthept daer van sal voor-komen.

FINIS.